

III RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 185 (17).**

1928.

III Riigikogu koosolek 20. novembril 1928 kell 17.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: haridusminister **A. Mõttus**, kohtuminister **T. Kalbus**, põllutöömister **O. Köster**, töö-koolekandeminister **K. Soonberg**, siseminister **J. Hünerson**, välisminister **H. Rebane**, rahaminister **A. Teetsov**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**.

Päevakord:

1. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Tallinna tehnikumi seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Trükiseaduse täiendamise seadus kohtuasjus andmete trükis avaldamise kohta — üldkomisjoni ettepanek.

4. Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seaduse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

6. Aktsiisimaksu määrade seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus — hariduskomisjoni ettepanek.

8. Kriminaalseadustik — III lugemisel.

9. Riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljaandmise seadus — III lugemisel.

10. Eesti-Rootsi vahelise laevamöödutunnistuste vastastikku tunnustamise deklaratsiooni, Eesti mõõtkirjade Rootsi laevamõõtmise määruste kohaselt väljaandmise kokkuleppe ja lõpp-protokollil kinnitamise seadus — III lugemisel.

11. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — III lugemisel.

12. Haagis 17. juulil 1905. a. allakirjutatud tsiviilprotsessi kohta käiva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seadus — II lugemisel.

13. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava kon-

ventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, vahepeal abiesimees **M. Martna**, lõpul abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**, pärast abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.20 min.

1. Päevakorra Juhataja **K. Einvastuvõtmine.** **bund:** Avan Riigikogu koosoleku.

A. Jõeäär (stp): Teen ettepaneku, võtta ära tänase koosoleku päevakorrast kriminaalseadustik. II lugemisel on tehtud kriminaalseadustiku kohta terve rida parandusi, mis tuleksid II ja III lugemise vahel põhjalikumalt kaaluda.

Päevakorda võetakse nähtava enamusega: **J. Voiman**'i (stp) ettepanekul 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised; abisekretär **O. Liigand**'i ettepanekul 2. punktiks rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu valimine — Riigikogu juhatuse ettepanek; päevakorrast jäetakse välja nähtava enamusega **A. Jõeääre** (stp) ettepanekul 8. punkt — kriminaalseadustik — III lugemisel.

2. Teadaandmine tervitus-telegrammide kohta. Juhataja **K. Einbund:**

Austatud Riigikogu liikmed! Läti vabariigi 10. aastapäeva puhul mina saatsin, tõlgitsedes, härrad Riigikogu liikmed, Teie tahtmist, Läti Saeima esimehele **Pauls Kalnins**'ile telegrammi Läti keeles, mis eestikeelses tõlkes oleks järgmine: „Iseseisva Läti 10. aastapäeval on minul au Teie kaudu avaldada Läti vabariigi kõrgele rahvaesindusele Eesti Riigikogu kõige südame-likumaid tundeid Läti rahva pidupäeva puhul. Olles seotud sajangute kestel ühise saatuse külge jagab kogu Eesti Läti rahva rõõmu iseseisvuse tähe all möödunud aastakümne visa võitluse ja sihikindla töö suurte tulemuste üle, mis rajanud praeguste ja tulevaste põlvete elu hoopis uutele alustele. Sajangute ühine saatus on meile ka teenäitajaks, et mõlema maa rippumatuse parimaks tagatiseks on Eesti ja Läti poliitilise ja majandusliku koostöö järjekindel

süvendamine. Jäädes alati ustavaks Eesti-Läti sõpruse ja lähima koostöö paleusele on minul au Riigikogu nimel Teid paluda edasi anda Läti Saeimale kõige südamlikumad soovid jätkuvaks kordaminekuks Läti rahva ja ta parlamendi kõigile ettevõtetele nende kalli kodumaa õnnelikuks tulevikuks.“ (Üldised kiiduavaldused.)

Ma sain Läti Saeima esimehelt Pauls Kalnins'ilt sellele telegrammile vastuse: „Tema ekstsellentsile härra Karl Einbund'ile, Eesti Riigikogu Esimehele. Tallinn.

Kõige südamlikumalt tänan Teid, härra Riigikogu Esimees, ja ühtlasi Eesti Riigikogu Läti vabariigi 10. aastapäeva puhul saadetud lahkete tervituste ja õnnesoovide eest. Omaltpoolt võin tõendada, et meie rahvaste ühine minevik meile ülesandeks teeb väsimata veel sügavamale poliitilisele ning majanduslikule koostööle püüda. Sellega meie kindlustame mõlema riigi ja rahva iseseisvust ja rippumatust. Läti Saeima ja minu poolt palun vastu võtta soojemaid tervitusi ja sõpruseavaldusi Riigikogule ja kogu Eesti rahvale.“ (Üldised kiiduavaldused.)

3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Sekretär **M. Juhkam:** Riigikogu juhatusel on antud komisjonidesse järgmised seaduseelnõud:

1) Raudteede ekspluaatimise seadus — rahaasjanduse komisjoni, juriidilise külje suhtes seisukohavõtmiseks üldkomisjoni.

2) Riigi kunsttööstusekooli seadus — hariduskomisjoni.

3) Konsulaartariifi osalise muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

4. Komisjonide täiendavad valimised. Nähtava enamusega valitakse: rahaasjanduse komisjoni E. Sule asemele K. Kornel (rhv); hariduskomisjoni K. Ast'i asemele B. Eilman (stp).

5. Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu valimine. Abisekretär **O Liigand:** Väga austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu juhatusel arutas vanematekogu täna rahaasjanduse ja eelarve-

komisjoni vahekorra küsimust. Arutamise tulemuseks on, et vanematekogu vastu võttis järgmise otsuse: „1) riigi rahandusse ja majandusse puutuvate seaduseelnõude ja esitiste läbivaatamine kuulub Riigikogu rahaasjanduse komisjoni võimkonda. Rahaasjanduse komisjon töötab kahes koosseisus: harilikus ja laiendatud koosseisus. Komisjoni juhatus on ühine,

mis komisjoni hariliku koosseisu poolt valitud. Rahaasjanduse komisjonile laiendatud koosseisus kuuluvad riigi kulude ja tulude aasta-eelarved ja lisaeelarved, koosseisu seaduste eelnõud ja eelnõud, millistega riigi eelarve jaoks summad rohkem kui ühe eelarve-aasta kohta ette määratakse. Eelnõude või esitiste rahaasjanduse komisjoni andmine läbivaatamiseks harilikus või laiendatud koosseisus kuulub Riigikogu juhatusel võimkonda. Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseis koosneb rahaasjanduse komisjoni harilikku koosseisu kuuluvatest liikmetest ja täiendavalt kuni jagajani 3 valitud liikmest;

2) volitada Riigikogu juhatusel ettepanekuga esinema Riigikogule.“

Vanematekogu seisukoha põhjal teen juhatusel nimel ettepaneku:

„Senise eelarve-komisjoni asemele moodustada rahaasjanduse komisjon laiendatud koosseisus, täiendades rahaasjanduse komisjoni koosseisu jagajani 3.

Täiendavalt valitud liikmed võtavad osa ainult rahaasjanduse komisjoni tööst laiendatud koosseisuga.

Rahaasjanduse komisjoni juhatusel nii harilikus kui ka laiendatud koosseisus on rahaasjanduse komisjoni hariliku koosseisu poolt valitud juhatus.“

Juhataja **K Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu moodustamiseks valitakse nähtava enamusega rahaasjanduse komisjoni täiendavalt:

Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt (+2 mahaomanikkude esindajat) J. Laidoner, J. Soots, A. Johanson.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt K. Ast, O. Gustavson, J. Voiman.

Asunikude, riigirentnikkude ja väikepõlupidajate koonduse Riigikogu rühma poolt A. Laur, J. Fuks.

Tööerakonna Riigikogu rühma poolt Th. Pool.

Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt O. Liigand.

Eesti tööliste partei Riigikogu rühma poolt A. Sprenk.

Kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt H. Leesment.

Vene rahva ühendatud Riigikogu rühma poolt (+2 sakslaste esindajat) P. Baranin.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **M. Martna.**)

6. Kriminaal-kohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

7. Tallinna tehnikumi seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

8. Trükiseaduse täiendamise seadus kohtuasjus andmete trükis avaldamise kohta — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Laur:** Meie Trükiseadusega kuulutati endine tsensuuriseadus maksvusetuks. Kuid meie Trükiseadus ei sisalda norme, mis keelaksid avaldada neid andmeid trükitootes,

mis ette toodud kinniste uste taga. Selle keelu kaitseks on küll sanktsioon nuhtluseseaduses, kuid seda kasutada ei saa. Selle tagajärjel on kujunenud olukord, et kuigi meil peetakse istungeid kinniste uste taga ja keelatud on nende avaldamine, siiski aga korral, kui andmed avalikkuse ette pääsevad, ei saa selle tõttu kedagi karistada, sest puudub keeld ise.

Need olid motiivid, mis olid Vabariigi Valitsusel, kui ta esitas käesoleva seaduse.

Üldkomisjon arutas seda eelnõu ja ühines Vabariigi Valitsuse motiividega. Ühtlasi arvas aga üldkomisjon, et ei oleks tarvis üksi ära keelata nende andmete avaldamist üksnes perioodilistes trükitoodetes, vaid üldse kõigis trükitoodetes. Ja sellepärast tehti muudatus, nimelt kustutati sõna „perioodilise“, muidu jäi kõik nagu Vabariigi Valitsus esitas. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

(K. Ast, stp: Nii et ajaloo ei tohi ka puudutada.)

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Käesoleva eelnõu arutamisel üldkomisjonis läksid komisjoni liikmete arvamised selle eelnõu tarvilikkuse kohta põhjalikult lahku; teisel lugemisel sai eelnõu samal ajal häälilt poolt kui vastu, ning kolmandal lugemisel võeti see vastu väga väikese enamusega ja esitati Riigikogule. Seejuures toodi eelnõu vastu väga mitmesuguseid väiteid. Neist väidetest, mis ette toodi, minu arvates kõige kaaluvam peaks olema väide, et meil kindlasti peaks tunnustatud olema põhimõte, et üldse kohtuasjade arutamine peaks sündima avalikult. Demo-

kraatlikus vabariigis ei või olla sarnaseid kohtuasju, mis kardaksid päevalgust või avalikkust. Kinniste uste taga kohtuasjade arutamine on jäänus keskajast, kus kaebealuste kallal toimetati piinamist ja sarnaseid asju, mis päevalgust kartsid. Kuid võib teatud erand avalikkuses asjade arutamisel tarvilik olla perekondlikkude asjade suhtes, ja mõeldav on kinniste uste taga asjade arutamine ainult neis perekondlikkudes asjades, kus vaja tõkkeid teha sellele, et kodanikkude eraelu avalikkuse ette ei kistaks. Kuid eraellu puutuvate teadete avaldamise eest on juba praegumaksvates seadustes karistus ette nähtud, ja karistus, mis raskem, kui seda võimaldaks käesoleva eelnõu vastuvõtmine. Käesoleva eelnõu vastuvõtmisel määratakse karistusena rahatrahv või arest, kuid maksev seadus võimaldab kodanikkude eraellu puutuvate teadete avaldamise eest karistada vangistusega. Ja sealjuures ei ole kaebealusel lubatud mingisuguseid tõendusid esitada selle kohta, et teated, mis ajalehes avaldatud, tõele vastavad. Ta ei saa mingisuguseid tunnustusi ega tõendusid esitada, sest kohus ei võta neid vastu. Igal juhul, kus avaldatud eraellu puutuvad teated, on garanteeritud, et kaebealune karistatakse vangistusega. Sellepärast minu arvates ei anna käesolev seaduseelnõu midagi uut, on täiesti tarbetu ja tuleks tagasi lükata.

A Sternfeldt (krst): Meie näeme igaüks, kuidas meie ajalehed heameelega sensatsioonid annavad, ja niisuguseid sõnumeid otsitakse ja püütakse üksteise võidu. Nende sõnumitega saab aga üksiku isiku au haavatud. Härra Jõeäär seletab, et isikul on võimalus kohtusse kaevata, kuid meie teame, kuidas on ajalehtedega kohtus käimise lugu. Kui inimene tahab oma au kaitsta ja sellekohase artikli avaldab ajalehes, siis trükib ajaleht selle nii väikese kirjaga, et ükski seda ei leia, kuna suurte kirjadega avaldatud sensatsiooniline süüdistus jääb kõigile meelde. Teine asi on see, et kui kohus leiab tarviliku olema küsimust arutada kinniste uste taga, siis ei ole kellelgi õigust neid otsuseid avalikkuse ette kanda. Sel on ka rahva kõlbluse peale teatud mõju. Kui arutatakse kinniste uste taga perekonnaelu intiimküsimusi ja asju, siis me teame, kuidas ajalehed heameelega neid sõnumeid tahaksid tarvitada, aga siin seatakse inimese isik niisugusesse valgusesse, mis talle haavav, ja teiselt poolt loodaks sensatsiooni asjadega, millega ei oleks tarvis sensatsiooni sünnitada. Samuti on riiklikud küsimused, mida tuleb arutada kinniste uste taga. Meie teame, kuidas Birk'i protsessi ajal üle kuulati tunnistajaid, tehti otsuseid ja peeti läbiarvamisi kinniste uste taga. Kui neid asju

püütakse ajakirjanduse ette tuua, siis ei ole kohtul mõtet asju, mis saladusse peavad jääma, arutada kinniste uste taga. Ja teine asi oleks ka see, et niisugusel korral üldiselt kinniste uste taga asjade arutamine mõtte kaotaks. Neil põhjustel arvan mina, et sellel seaduseelnõul on õigus, ja üldkomisjonis räägiti ka selle poolt, et see enam-vähem õigustatud on, ning tegelik elu näitab, et meil niisuguseid seadusi tarvis on. Meie ei või olukorda luua, nagu Riigikogus kord juhtus, kus vanematekogu koosolek kinniseks kuulutati, koosolek lõppes pool kolm, ja juba pool 5 lugesin täpseid andmeid koosoleku töö kohta ajakirjanduses. (J. Laidoner, põl: Ega ajalehed selles süüdi ei ole.) See on tõsi, sellejuures ei ole ajakirjandus süüdi. Aga kohtuotsus on teine asi, sest seal võivad lahkarvamised olla, ja ajakirjandus peab teadma, mida ta võib avaldada ja mida mitte. Kui keeld on olemas, siis olgu see selle poolest garanteeritud, et asju, mis saladusesse peavad jääma, võiks vabalt ja avalikult kinniste uste taga arutada. Pooldan selle seaduseelnõu vastuvõtmist.

A. Tupits (põl): Ma tahaksin paar sõna selle eelnõu puhul öelda sellest seisukohast, nagu oleks ajakirjandusel püüe niisuguseid teateid avalikkuse ette tuua, mis kinniste uste taga kohtus arutamisel olnud. See pole õige, vaid vastupidi, see eelnõu näikse olema väga puudulik. Siin toodi ette, et teatav osa asju peaks kohtus edaspidi tulevikuski kinniste uste taga arutatama. Kuid teistes rohkem edenunud maades on asi hoopis teisiti. Minu teada sünnivad Inglismaal kõigi õrnemate asjade arutamised, abieluprotsesside arutamised lahtiste uste juures. Samuti on ka Ameerikas niisuguste asjade arutamine avalik ja need avaldatakse ajaleheveergudel. Meie ajakirjandus on aga tõsisem ja ei püüa niisugustest asjadest kunagi ei tea missuguseid kõmunumbreid teha. Meie ajakirjandus ei ole selles sihis arenenud.

Kui see eelnõu niisugusel kujul vastu võetakse, nagu see esitatud, siis tuleb minu arvates niisugune nähtus avalikuks, et ajalehti karistatakse ka sarnastel kordadel, kui nad sugugi süüdi ei ole, kui nad kohtuaktidest mingisuguseid teateid omandanud ei olegi. Nagu välismaal, nii on ka meil harilik asi, et kui mõni sündmus aset leidnud, ajalehed ise korraldavad juurdlust, saadavad oma reporterid kohale, kes siis andmeid koguvad, ja nende põhjal kirjutatakse siis ajalehes. Nüüd aga ei või ajaleht teadagi, et kohtus kinniste uste taga neidsamu asju on arutatud, ja ajaleht võetakse vastutusele, et ta on samasuguseid teateid avaldanud, mis kohtus avaldatud. Öeldakse, eks seda või siis kohus lahendada. Kuid siin ei saa ajaleht

tunnistusi tuua, et ta on need teated ise muret senud. Üldiselt on teada, et ajaleht ei või ega ei saa oma kaastöölisi avalikuks teha, ja kõik need allikad, kust ta teateid on ammutanud, peab ta oma teada jätma. Sellepärast ei saa ajaleht tõeks teha, et ta teistsal teateid on võtnud, aga mitte kohtuaktidest. On juba terve rida niisuguseid protsesse olnud, kus ajalehtede vastu sellelaadilisi kaebusi on tõstetud.

Kui see seadus tahetakse maksma panna, tuleks see hoopis teisiti konstrueerida. Iga seadus karistab süüdlast, käesolev seadus aga karistab teisejärgu süüdlast. Esimesejärgu süüdlane on käesoleval korral see inimene, kas mõni kohtutegelane, või keegi protsessiosalistest, kes niisugused salased teated välja viib. Siin aga võetakse ja karistatakse ajalehte, nii öelda teisejärgu süüdlast. See ei oleks minu arvates õige.

Meil räägitakse siin mitmesugustest vabadustest, mis tarvis maksma panna, aga ajakirjanduse ja seltskonna moraali suhtes tahetakse surveabinõudega saada kätte eesmärki, mida võib hoopis teistsugusel teel saavutada. Sellepärast arvan, et käesolev eelnõu tuleks tagasi lükata.

L. Johanson (stp): (J. Laidoner, põl: Kas poolt või vastu?) Härra rkl. Sternfeldt arvab, et sellega, kui niisugune paragrahv vastu võetakse, keelatakse ära perekonnaasjadesse segamine. (J. Laidoner, põl: Ei ole nii. — A. Sternfeldt, krst: Keelatakse ära avalik arutamine.) Aga see võib isegi halb olla asjaosalistele, kui see ära keelatakse. Kujutage ette, et kuskil perekonnas on konflikt tekkinud, mis läheb kohtuni. Politsei protokoll tuuakse ajalehtedes, aga kui nüüd asjaosalised toovad ette oma süütuse tõendused, siis neid enam ajalehed avaldada ei tohi, ka siis, kui asjaosalised soovivad, et need süütust tõendavad asjaolud, mis kohtus esile toodud, avalikkuse ette viidaks. Nii jääb see, mis politsei andmete põhjal avaldatud, püsima, kuigi see kohtus ümber lükatakse. Ma ütlen, see võib neile asjaosalistele isegi halvem olla.

Ja lõppude-lõpuks, ega seegi seaduseparagrahv ei garanteeri, et ei kõnelda ajakirjanduses neist asjust, mis arutatud kinniste uste taga. Üks või teine tee, kaudne tee, kas või läbi lilled kõneldes, siiski leidub, ja see on palju halvem, kui otsekoheste allikate kaudu ja otsekohevalt andmete toomine.

See seaduseelnõu läheb isegi väga kaugele. Kui näiteks tulevad suured poliitilised protsessid, nagu Birk'i protsess... (J. Laidoner, põl: Ega seal suurt saladust polnud!) Ja mis saladust seal oli! Ja kui ükskord kirjutatakse meie diplomaatia ajalugu, ei tohi ka seal midagi

avaldada. Tervele asjale tuleb kriips peale tõmmata, seda nagu ei oleks Eesti riigis üldse olnud. Mis sellega kätte saadakse? Kui niisugused drakoonilised abinõud tarvitusele võetakse, levineb kuulujutt, ja see on alati kõige halvem.

Kohtuminister T. Kalbus: Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin Teie tähelepanu juhtida järgmisele asjaolule. Praegumaksev kriminaalseadus näeb ette karistusenormi sel puhul, kui avaldatakse teateid, mis tehtud kinnisel kohtuistungil. Sedasama näeb ette ka uus kriminaalseadustik, mis teisel lugemisel juba vastu võetud. Ükski Riigikogu liige ei ole sel puhul sõna võtnud ja nõudnud vastava paragrahvi väljajätmist. Loomulik oleks, et siis, kui selle vastu ollakse, oleks pidanud seaduseprojektis ka vastavad ettepanekud tehtama, et paragrahv välja oleks jäänud. Nüüd on aga seadus teisel lugemisel vastu võetud ja kolmandal lugemisel ei ole võimalik enam midagi teha. (J. Piiskar, stp: Paragrahvi võib välja hääletada.) Teiseks on meil kohtupidamiste seadustes vastavad paragrahvid, mis ütlevad, et kohtul on õigus teatavatel põhjustel kohtuistungeid kinnisteks kuulutada. Sellepärast on päris loomulik ja loogiline, et kui vastav keeld puudub trükiseaduses, siis selle peame sinna võtma, et oleks kokkukõla seaduste vahel. Kui tahetakse olla järjekindel, ei saa Riigikogu teisiti, kui peab käesoleva seaduseelnõu vastu võtma. Omalajal, kui sise-ministeeriumi poolt esitati Trükiseadus, oli jäänud silmapaari vahele see osa, mis puudutas tsensuuriseadust. Trükiseaduse maksma hakkamisega kaotas maksvuse tsensuuriseadus, ja sellega kaotas maksvuse ka kohtuistungite kinnisteks kuulutamise keeld. See on aga Trükiseaduse puudus, ja selle puuduse tahab Vabariigi Valitsus lahendada seadusega, mis praegu arutamisel. Puuduse kõrvaldamiseks tuleks seadus vastu võtta.

A. Sternfeldt (krst): See seaduseelnõu ei taha keelata otsuste avaldamist, vaid see on ainult asjaolude üksikasjalik kirjeldus, mida siin kinniste uste taga kaitsta tahetakse. Kui härra Johanson ette toob, et see on ükskõik, niikuinii tuleb see avalikuks, siis on iseasi, kui ajaleht seda kirjutab, kui avalik häälekandja, või kui see üksiku isiku läbi avaldatakse. (Kohtuminister T. Kalbus: Härra Sternfeldt, otsused kuulutatakse alati avalikult.) Ma tean seda. Ütlen seda, et siin on tähendatud, et kohtuotsus avalikult kuulutatakse. Aga milleks on maailmal vaja teada üksikasju, intiimsusi, mis kahe inimese vahel sündinud ja mis üksiku inimese peale varju hei-

davad. (O. Gustavson, stp: Kas Birk'i asja loetakse ka intiimseks?)

Mis sellesse puutub, et ajaloos kirjutatakse, ega kohtuprotsess ajalugu ei ole. Kui üks küsimus praegusel momendil inimeste intiimsusi puudutab, siis on see teine küsimus, kui ajaloo kirjutamine.

Kui ajalehtedele vaadatakse kui avalikule rahva häälele, siis ei ole sünnis, kui ta hakkab arutama asju, mis üldiselt kujutab paari inimese intiimvahekorda. Ja kui meie nõnda arvame, et ajakirjandus võib seda avaldada, siis ei ole mõtet üldse kinniste uste taga kohut pidada. Aga kui meie üldiselt pooldame niisugust kohtupidamist ja võimaldame ajakirjanduses arutada üksikasju, siis ma ei saa seda kuidagi loomulikuks ja õigeks pidada ja pooldan seda, et eelnõu vastu võetaks, kuna protsessi kirjeldamisega ajaleht võiks seda ära kasutada selleks, et vastaspoole intiimasju avalikult arutades talle varju heita. (O. Gustavson, stp: Ega selle paragrahvida seda kätte ei saa.) Ajalehtedega kohut käies ei saa keegi inimene õigust.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Härra kohtuministri seletuse järgi on meil karistuseparagrahv olemas. Kuna see aga on saateparagrahv, siis on vaja luua alus, kus oleks kuritegu ette nähtud. Praegu on lugu nii, tähendab praegumaksva seaduse järgi, kuid siamaani ei ole selletõttu midagi katki läinud, et meil karistuseparagrahv on, kuna aga võimalik ei ole selle järgi karistust määrata, ja tegelik elu ise ka ei ole näidanud, et oleks tarvis karistusemäärusi sisse seada. See paragrahv, kui see on sarnane, et selle järgi ei saa karistust määrata, on tühine, ja tegelik elu on näidanud, et selle järele tarvidust ei ole.

Mis puutub sellesse, et Riigikogu on vastu võtnud kriminaalseadustiku, milles ette nähtud ka karistus sama süüteo eest, siis siin mina lähen lugupeetud härra kohtuministri arvamisest natuke lahku, ja niipalju, kui mulle teada, ma ei või selleks küll oma pead pandiks anda, lehitsesin määrused läbi, mis karistavad trükitoodete ja avalikkude ettekannete valvemääruste rikkumiste eest, ja leidsin sealt ainult § 281. See paragrahv ei räägi midagi niisugustest asjadest, millest käesolev eelnõu kõneleb, vaid räägib, et „Periodilise trükitoote vastutavat toimetajat või mitteperiodilises trükitoote väljaandjat, kes süüdlane selles, et ta riigiasutuste salajashoitavaid protokolle, teenistulikke kirje, dokumente või nende sisu või Riigikogu kinnistel istungitel arutatavatest asjadest trükis avaldas sellekohase loata, karistatakse rahatrahviga mitte üle kolmekümne tuhande marga.“ See ei ole enam saatepara-

grahv, nagu praeguses vanas Nuhtluseeaduses, vaid selles on kuriteo koosseis ette nähtud, ja kui uues kriminaalseadustikus ei ole teist paragrahvi kui 281., siis härra kohtuministri ei ole õigus öelda, et võtsime seaduse vastu ja tahame vastuvõetud seaduse jätta ühes osas õhku rippuma. Uues kriminaalseadustikus on otsekohe ette nähtud, mis on keelatud avaldada. Kui meie praeguse seaduse vastu võtaksime, siis just satuksime vastollu uue kriminaalseadustikuga. Meie looksime karistuse süüteo eest, mis oleks maksev ainult niikaua, kuni uus kriminaalseadustik jõusse astub. Seega ei ole ka mingit juriidilist alust käesolevat seadust vastu võtta.

Aruandja **A. Laur** (lõpusõna): Kõigepealt tähendaksin ma härra Jõeäärele, et see paragrahv, mida ta tsiteeris, ei olnud õige. Siin tuleb võtta kriminaalseadustiku § 291, kus on öeldud järgmist: „Süüdlast selles, et ta ei täitnud seaduse eeskirju kohtuotsuste või kohtu asjuss andmete trüki avaldamise kohta, karistatakse: arestiga mitte üle kuue kuu või rahaträhviga mitte üle 500 krooni.“

See on sanktsioon, mis ette nähtud selle süüteo eest, millest siin jutt on. Nii siis: uues kriminaalseadustikus on see sanktsioon olemas. Minu arvamise järgi tuleks seada küsimus nii, kas on tarvilik, et üldse kinniste uste taga asju aetakse või mitte. Kui sellele küsimusele vastame üht- või teistmoodi, siis võime öelda, kas see paragrahv, mida tahetakse Trüki-seadusesse viia, on tarvilik või mitte. Kui peetakse vajalikuks kinnisi kohtuistungeid pidada, siis on tarvilik selle paragrahvi sissevõtmine. Ka meie uues kriminaalseadustikus on sanktsioon olemas, ja sellepärast on tarvilik keeld sisse viia.

On kindel, et ajalehed sagedasti mitmesugustel põhjustel püüavad tungida perekondlikkusesse ja isiklikkusesse asjadesse. Seda ei tohiks lubada. Isik on niivõrt tähtis, et igasuguseid andmeid tema kohta ei oleks vaja avaldada ja meeleolu luua, mis sellele isikule kahjulik. Samuti on tarvis arutada vahel kinniste uste taga asju, mis riigile tähtsad, et need avalikkuse ette ei pääseks.

Meil võibolla ei ole seda rohkem ette tulnud, kui Birk'i lood. Kohus arutas seda kinniste uste taga, tähendab, leidis selle vajaliku. Sellepärast arvan, et see keeld on tarvis seadusse sisse viia ja vastavalt sellele Trüki-seadust vastava paragrahviga täiendada. Kõigil neil põhjustel ei saa ma eelkõnelejatega nõus olla ja üldkomisjoni nimel teist seisukohta pooldada kui seda, et käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võetaks.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu — 33, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

9. Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Kask:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Läänud aastal võttis Riigikogu vastu seaduse kaubalaeva deki juht- ja meeskonna sõidu kohta. Kuigi see seaduseelnõu alles läinud aastal vastu võeti, arvas valitsus siiski tarvilikuks selles seaduses üht paragrahvi parandada ja täiendada. See seadus teeb teatud raskusi vanadele meremeestele, kes kauemat aega sõitnud kaubalaevadel sisevetel. Nüüd nende käest nõudma hakata vastavat kooli või eksame oleks raske. Valitsus leiab, et selle uue korra järgi ei oleks põhjust neilt inimestelt teenistust ära võtta, vaid jätta õigus sõita sisevetel liikuvatel laevadel, mis suured kuni 100 brutto registertoni, s. o. neil, kes sõitnud dekimehena kuni 1. jaanuarini 1928 vähemalt 42 kuud ning laevajuhina või tüürimehena vähemalt 36 kuud. Üldkomisjon ühines Vabariigi Valitsuse motiividega selle seaduseelnõu suhtes, ja üldkomisjoni nimel esitan selle vastuvõtmiseks, kusjuures § 7. deki juht- ja meeskonna sõidu seaduses saaks juurde kolmanda lõike. See parandus ei tuleks eraldi märkusena, vaid paragrahvi uue lõikena, mille sisu vastav sellele, mis praegu ette känsin. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

10. Kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Kask:** See on teine seadus, mis ka muutmise seadus on, ja just selle tõttu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, et kauba- ja abilaevade masinajuhtkonna ja masinameeskonna sõidu seaduse elluviimisel ja teostamisel on esile kerkinud raskused, mis seda algseadust ei lase tarvilikult maksma panna. Nimelt tuleks käesoleva seaduse järgi muutmisele terve rida paragrahve: 8, 12, 14, 20, 23, 24, 28 ja 31.

Esimene parandus käib assistentide kohta. Seni oli nii, et nõuti teatud kutseõiguse saamiseks assistentidelt pikemaajalist praktikat laevaparanduse mehaanika töötubades, kui ka laevadel, ja teatud liikidel veel kutseõiguse

sooritamist vastava eksamikomisjoni ees. Siis oli ette nähtud, et sõitma oleks pidanud laeval, mille peamasinate võime vähemalt 250 hobusejõudu. Seaduses on ette nähtud Inglise korra järgi JHP. Valitsus leidis, et see on teatud raskusi teinud ja et oleks soovitav siin seda laevade peamasinate võimet võtta mitte 250, vaid 100 JHP.

Siis on võetud veel seadusesse mõned täiendavad muutmised, nimelt nende endiste meremeeste kohta, kes ennem on sõitnud ja assistendi või mehaaniku ülesandeid täitnud vähemalt 36 kuud, et need ka selle õiguse saavad, eksamita olla assistendiks.

Edasi on 250 JHP asemele võetud ka järgmistes paragrahvides 100 JHP I järgu masinistide ja I järgu motoristide kohta.

Suurem muudatus on läbi viidud § 20-das. See on ühtlustatud juba varem maksmapandud deki juht- ja meeskonna sõidu seadusega, nimelt sõidu piirkonna jaotuses laevade kohta. Endises seaduses oli 5 liiki, siin on võetud 4 liiki, nimelt sisesõidu-, kohaliksõidu-, ligisõidu- ja kaugesõidulaevad. See on ühtlustamine eelpoolnimetatud seadusega, et sekeldusi ei tuleks laevade liigitamisel.

Siis on ära jäetud § 28, ja selle asemele on võetud täiendav paragrahv, et laeva masinameeskonna koosseisu alammäärad määrab Vabariigi Valitsus.

On tarvilik, et Vabariigi Valitsusel kui täidesaatval võimul oleks õigus määrata koosseisude alammäärad.

Komisjon ühines Vabariigi Valitsuse motiividega selle seaduseelnõu kohta ja tegi ainult redaktsioonilised parandused. Teen ettepaneku, — käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

11. Aktsiisimaksu määra-de seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Veiler:** Nagu seaduseelnõu seletuskirjast näha, on valitsus esitanud seaduse, välja minnes kolmelt seisukohalt. Esiteks hakkab meil uuest aastast maksma uus kaalude ja mõõtude seadus meetrisüsteemi alusel. Vastavalt sellele seadusele tulevad muuta alused, mille najal seni aktsiisimaksu võeti. Nii on uues seaduses näiteks toopide arvestamiselt üle mindud liitrimõõdule, samuti on ühe naela asemele võetud 400-grammiline mõõduüksus. Sellega ühenduses on senine kaalumise süsteem muutunud. Näiteks sündis varemalt aktsiisimaksu arvestamisel õllelinnaste kaalumise

automaat-kaaludega kümnenaelaliste kvantumitega; nüüd on see üle viidud viiele kilogrammile.

Teiseltpoolt on ajajooksul selgunud, et mõned aktsiisimäärad olid tegelikult elust kaugel maha jäänud. Näiteks püsib senimaksev pärmiaktsiis muutmata juba 1920. aastast saadik, samuti paberrossikestade aktsiis 1921. aastast. Selle aja on majandusliku elu normid tunduvalt muutunud.

Kolmandaks olid meil seni aktsiisimäärad mitmes seaduses laiali pillatud. Käesolev seadus tahab aga kõik need määrad kokku tõmmata ühe seaduse alla. Endisi norme ei saanud täpselt maksma panna. Kui meie oleksime võtnud, ütleme napside ja likööride pealt sama aktsiisi, mis oli siiamani maksev, nimelt 100 senti toobilt, ja oleksime liitrite peale üle toonud, siis saame aktsiisi igalt liitritl 81,3 senti. Arusaadav, et elus sarnane arvestamine raskusi teeb. Nii on siis murdarvu 81,3 sendi asemele võetud 81 senti.

Samuti on ka veiniaktsiisiga.

Edasi on väike muudatus ka õlleaktsiisiga. Enne võeti õlleaktsiisi 750 senti igalt linnasepuudalt, uus aktsiisimaks on 769 senti puudalt. See on väike tõus. Nagu ma juba tähendasin, on 10-naelaliste mõõtude asemel linnaste kaalumise juures võetud 5-kilogrammiline üksus, ja 5-kilogrammiline üksus juures on see arvestamine ümmarguseks tehtud. Näiteks § 4. loeme, et alla 4-protsendilise õlle juures 2,35.

Need väikesed muudatused on enesega kaasa kutsunud ka üldistes aktsiisituludes omajagu muutusi. Näiteks alaneb selle ümberarvestamisega meil likööri- ja veiniaktsiisi kogusumma umbes 600—700 tuhande sendi võrra, kuid samal ajal tõuseb õlleaktsiis 1.900.000 sendi võrra. Uue normi juures on õlleaktsiis 769 senti puudalt, ja arvesse võttes, et üks puud keskmiselt 7—8 pange õlut annab, näeme, et see väike tõus õllepuudeli kohta nimetamisväärt ei ole. Kuid õlle rohke tarvitamise juures annab riigile uusi sissetulekuid aastas umbes 1.900.000 senti.

Täie teadmiseiga on tõstetud kolme senist aktsiisimäära. Kõigepealt piiritusekao aktsiis kahekordseks. Igal piiritusevabrikul on norm ette määratud, palju tal protsentuaalselt produktsiooniga kaduma võib minna. Et see kadu liiga suur ei oleks on valitsuse eelnõus piiritusekao maks tõstetud igalt kraadilt 25 sendi asemel 50 sendini. Uus maks on tingitud praegusest viinahinnast, sest senine 25 senti on maksimas juba 7—8 aastat.

Edasi on tõstetud paberrossikestade maksu. Siiamani oli igalt 100 kestalt 1 sent, nüüd on aga võetud 1 sendi asemele 2 senti.

Kõige tunduvalt on tõusnud pärmiaktsiis. Siia maani oli pärmiaktsiis igalt naelalt 10 senti. Eelnõus leiame 400 grammilt, mis ümmarguselt võetult vastab naelale, 32 senti, nii on senine pärmiaktsiis tõusnud kolmekordseks. Kas on see tõus põhjendatud? Pärmiaktsiis maksis meil juba 1920. a. saadik. Kui võtta selleaegsete alamate aktsiisiametnikkude palk, siis näeme, et tolalaj maksti neile 700—800 marka kuus, nüüd aga on kõige väiksem aktsiisiametniku palk 6000 senti. Naaberriikides on pärmiaktsiis tunduvalt kõrgem kui meie oma, ja see jääb ka kõrgemaks pärast meie aktsiisimääratõstmist. Näiteks on Lätis praegu aktsiisimäär 38, meil aga käesoleva seaduseelnõu järgi 32 senti. Pärm on niisugune asi, mida tarvitatakse vähesel määral korraga. Majapidamises ei osteta pärmi 400 grammi viisi, vaid kümnekond grammi korraga, ja pealegi on see niisugune aine, mida tarvitatakse nisuleivast kuni tortideni, kuna rukkileiva valmistamisel pärmi tarvitusel ei ole. Seda arvesse võttes ühines rahaasjanduse komisjon täielikult pärmiaktsiisitõstmisega. 1927. aastal on meil pärmi tarvitatud 434.000 naela. Kui vastavalt selle arvu üle viime meetrisüsteemi alusele, siis saame umbes 440.400 neljasajagrammilist pakki. Nii on pärmiaktsiisitõusu tagajärjel riigi sissetulekute tõusu oodata 980.683 krooni või ligi 10 miljonit senti. Nagu ma juba tähendasin alaneb veini- ja napsideaktsiis ümmarguseks tegemise tagajärjel üldaktsiisitõstmisele veidi, teiselt poolt tõuseb aga õlle kaudu üldsissetulek üle miljon senti. Käesoleva seaduse maksimahakkamisel on oodata riigi sissetulekute kasvamisest üldiselt ligi 100.000 krooni võrra. Edasi on seaduses ette nähtud ka selle maksimahakkamise kord. Peale § 1., mis hakkab maksma 1. juulist 1929, hakkab käesolev seadus maksma 1. jaanuarist 1929. § 1. kohta on tähtsajaks 1. juuli võetud selleks, et lepingud viinavabrikutega käivad iga aasta 1. juulist 1. juulini. Siis oleks ka normaalne, et seadus hakkaks maksma viinavabrikutega tehtavate lepingute aastast.

Lõpuks näeb § 17. ette kõigi nende seaduste muutmised, mida käesolev seadus puudutab.

Ühtlasi pean tähendama, et valitsuse eelnõus oli ette nähtud käesoleva seaduse alla võtta ka bensiinimaks.

Kui arvesse võtta, et välislaenu seaduse põhjal käivad rahvasteliidu esindaja kontrolli alla kõik meie aktsiisimaksud, — välislaenu seaduse redaktsiooni artikkel 2. punkt 1. ütleb, et välislaenu kindlustuseks panditakse aktsiisitubakalt, õllelt, tikkudelt ja muudelt vähematelt artiklitelt — nii võib õige kergesti nende vähemate artiklite all ka bensiini arvata. Aga nagu teie teate, on bensiinimaksu seaduses sellele

maksule eriotstarb ette nähtud. Sissetulek bensiinimaksust läheb meie maanteede parandamiseks. Rahaasjanduse komisjon arvas, et see otstarbekohane ei ole, kui meie bensiinimaksu niisuguseks maksuks jätame, mis oleks välislaenu kindlustuseks, sest sel on eriotstarb. Seda arvesse võttes kustutas ka rahaasjanduse komisjon selle paragrahvi valitsuse eelnõust.

Siia maani olid tubakavabrikud, kui need ei töötanud, kohustatud aktsiisimaksma 200 krooni aastas. Uues seaduseelnõus näeme 200 krooni asemel 6000 krooni. See on tingitud üheltpoolt sellest, et senised ettevõtted, — paberossitehased ja tubakavabrikud on kõik maksnud märksa kõrgemat aktsiisilainud aastal, kui käesolev seadus ette näeb, isegi vähemad vabrikud, näiteks „Eslon“, „Sultan Flor“, „Leo Scheer“ j.n.e. Nii oli aktsiisimaks lainud aastal „Leo Scheer“il ümmarguselt 5.300.000 senti. „Eslon“il 2.100.000 j.n.e., rääkimata suurematest vabrikutest, nagu „Laferme“, kelle aktsiisimaks 1927. aasta eest 154.000.000 välja teeb.

See on siiski väga tähtis, et paberossi- ja tubakavabrikud ka sel juhul, kui nad ei tööta, ka kohustatud oleksid teatud maksu riigile maksma. Need ettevõtted on meil suureks spekulatsioonobjektiks, mis käest kätte käivad: neid müüakse, vahetatakse omanikke, kuid mitte tööstuse arendamise mõttes, vaid ainult võistlejate kõrvaldamiseks, ja riik ei saa selle käest-kätte käimise juures mingisugust tulu. Uues seaduses on norm ette nähtud: kui tubakatehas ei tööta, siis tuleb tal ikkagi 600.000 krooni aastas riigile aktsiisimaksu maksta.

Rahaasjanduse komisjon ühines ühemeelselt nende alamkomisjoni poolt esitatud muudatustega. Seda aluseks võttes teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

(K. Einbund, põl: Härra Veiler pidas pika kõne ja keegi ei kõssagi!)

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

12. Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja rkl. Usai puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. Tallmeister.

Aruandja **Th. Tallmeister**: Käesolev seaduseelnõu ei sisalda mingisugust põhimõttelist muudatust kultuurkapitali seaduses. See käsitab ainult väikest tehnilist muudatust, mis otstarbekohasuse seisukohalt tahetakse läbi viia. Senise seaduse järgi sündis

kultuurkapitali nõukogu arvepidamine riigikantseleis, hariduskomisjonis vastuvõetud seaduseelnõu järgi läheb arvepidamine üle haridusministeeriumile. Teatavasti on haridusminister kultuurkapitali nõukogu esimees, ja terve asjaajamine sünnib haridusministeeriumis. Sellepärast on otstarbekohane, kui ka arvepidamine seal sünnib, ja et summad ei makseta riigikantselei deposiiti, vaid haridusministeeriumi omasse. Ettekantu on seaduseelnõu sisu, ja hariduskomisjon ühines sellejuures Vabariigi Valitsuse ettepaneku motiividega. Hariduskomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

13. Riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljaandmise seadus — III lugemisel. (Tekst prot. nr. 184 (16), veerg 652.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

14. Eesti-Rootsi vahelise laevamöödotunnistuste vastastiku tunnustamise deklaratsiooni, Eesti mөөtkirjade Rootsi laevamöötmise määruste kohaselt väljaandmise kokkuleppe ja lõpp-protokolli kinnitamise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **O. Kask**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

15. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — III

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata

lugemisel. vastu osade viisi (Tekst pr. ja lõpuhääletamisel. nr. 184 (16), veerg 659-661.)

Vaheaeg kl. 19 — kl. 19.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

16. Haagis 17. juulil 1905. a. allakirjutatud tsiviilprotsessi kohta käiva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Tupits**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

17. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunni-niga päevas ja neljakümnekaheksa tunni-niga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **K. Tam m. L. Johanson** (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Sotsiaalkomisjon on esitanud 25. oktoobril 1928 Washingtoni kaheksatunnilise konventsiooni tagasilükkamiseks. Üle kümne aasta tagasi, novembrikuu 27-dal päeval 1918. aastal, kuulutati Eesti vabariigi kodanikkudele manifest, millele olid alla kirjutanud kõik Eesti Ajustise Valitsuse liikmed, ja kus oli muu seas ka lause: „kaheksatunniline tööpäev

tööstuses ja kaubanduses hakkab uuesti maksma.“ Kümme aastat hiljem lükatakse konventsioon tagasi. Siit paistab välja... (A. Oinas, stp: Ei ole veel!) Komisjonis on kõik rühmad oma seisukohad avaldanud ja on selgunud, et peale pahema tiiva ei ole sellel 8-tunnilise tööpäeva konventsioonil Eesti Riigikogus praegu poolehoidjaid. Siit paistab välja meie rahva ja eeskätt Eesti tööliklassi kurbloolus. Mitte ainult see lubadus, mis antud 8-tunnilise tööpäeva kohta, vaid suuremalt jaolt terve see manifest on muutunud suureks ja jämedaks pettuseks Eesti rahva ja Eesti tööliklassi vastu. Sellest jutustavad kõik need hallid raamatud, sellest jutustab aruanne ja sellest jutustab kõik, kus on tegemist töökaitsega, kus on tegemist

tööaega, töötingimusi ja palgaolusid korraldavate seadustega ja määrustega. Seal on 10 aasta jooksul järjest tagasi kistud. Töölisklass on asetatud selle 10 aasta jooksul tingimustesse, kus tema varem ei ole olnud. Nii pikka tööpäeva kui praegu, ei tehtud Eestis enne sõda, ja niisuguseid palgaolusid ei ole Eestis varem olnud. (V a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : E i o l e õ i g e !) Sellejuures on töolisteklass ikka alla- ja allapoole surutud. Teisest küljest on 10 aasta jooksul teatud kildkond end õige jõukaks ajada suutnud. Nüüd, 10 aastat hiljem, hakatakse nii ametlikult valitsuse ja Riigikogu osavõttel seda pettust, mis seni on tehtud rahva vastu, kellele omalajal lubadusi anti, kes omalajal üldisest tahtest, luua siin demokraatlik vabariik, kaasa kisti, keda taheti võita lubadustega, — nüüd hakatakse pettust sanktsioneerima. See sotsiaalkomisjoni ettepanek siin ei ole muud, kui töolisteklassi, terve Eesti rahva petmise sanktsiooni seadus, nii tuleb seda võtta.

J u h a t a j a **R. Penno**: Rkl. härra Johanson! Leian, et need avaldused komisjoni ettepaneku kohta ei ole sündsad.

L. Johanson (stp): Pean vabandama, kui need sündsad ei ole. Ajalugu ütleb nii. Lugesin paragrahvi ette, ja see on osa manifestist, milles öeldud, et pannakse maksma 8-tunniline tööpäev. Tuleb välja, et kogu aeg on seadust rikutud kõige jämedamalt, rikutud karistamata. Nüüd tagant järele tahab Riigikogu avaldada oma poolehoidu sellele rikkumisele. Et see maksma peaks, selle kohta on tehtud osalisi katseid isikute poolt, ja nad on seda toetanud, et 8-tunniline tööpäev Eestis seaduslik peaks olema. Mille nimel siin lõpuks tehakse, ja mida sotsiaalkomisjoni aruandja ette toob, — see on kõik puht literatuur.

Sotsiaalkomisjon ei ole seda seletuskirja kokku seadnud, vaid seda on teinud nähtavasti sotsiaalkomisjoni enamuse ühes aruandjaga kuskil kõrvaltoas, või on aruandja seda luuletanud, arvates, et komisjon sellega rahule jääb. (A r u a n d j a K. T a m m : T e i l o l i v õ i m a l u s a r u a n d j a k s j ä ä d a . M i n a p ä ä s t s i n T e i d .) Niisugusele tagasilükkamise seadusele ei saa ma muidugi aruandjaks olla. Mida see seletuskiri kõigepealt sisaldab? Seletuskirjas on öeldud: „Väga väike osa neist riikidest, kes üheksa aasta eest, nimelt oktoobri- ja novembrikuudel 1919. aastal Washingtonis rahvusvahelisest töökonverentsist osa võtsid, on nimetatud konverentsi poolt vastuvõetud konventsiooni

eelnõu 8-tunnilise tööpäeva kohta ratifitseerinud.“

Kõigepealt osutub see ainult osalt õigeks. Selle kohta on andmed ette toonud meie parteikaaslane. Kui vaatlete neid andmeid, siis leiate, et siiski suur osa tähtsaid riike, kus põllumajandus esirinnas, on ratifitseerinud, teine osa ei ole suutnud seda vastu võtta, kuid ta ei ole ka tagasi lükanud seda konventsiooni. Suures osas riikides on 8-tunniline tööpäev juba varem maksma pandud vastava seadusega. Konventsioon ise ei pane seda maksma, selleks peaks vastav seadus olema. Seletuskirjas on ka tähendatud, kuidas iga aasta umbes kümnekond riikides antakse välja tööaja seadusi. Normaali-tööpäevaks on 8-tunniline tööpäev. Seletuskirjas tuuakse veel ette, et Suur-Britannia ja Saksamaa ei ole ratifitseerinud konventsiooni. Suur-Britannial ei ole tarvis ratifitseerida, sest Inglismaal on maksev tööpäev, mis algab kell 8 hommikul ja lõpeb kell 4 päeval, ning vahepeal on 1/2-tunniline vaheaeg, nii et tegelikult on 7 ja pooltunnilise tööpäevaga tegemist. Peale selle austatakse Inglismaal pühapäevapuhkust, mida meil ei ole seniajani vastu võetud.

Mis puutub Saksamaasse, siis see tõendus, et seal olla 1923. aastal maksma pandud 10-tunniline tööpäev, ei vasta tõele. Saksamaal on ainult korraldatud praegusel ajal ületundide tegemine, aga kaheksatunniline tööpäev on ikkagi maksma jäänud. Nüüd tullakse ütleva, et Saksamaal maksab kümnetunniline tööpäev. See ei ole õige. (A r u a n d j a K. T a m m e v a h e l h ü ü e .) Seda tuleb siit küll välja lugeda, et kümnetunniline tööpäev on Saksamaal maksma pandud. Saksamaal maksab aga kaheksatunniline tööpäev, ja 1923. aasta lõpul või 1924. aasta algul ilmunud seadus normeerib ainult ületunde. See on kõik, mis Saksamaal tehtud.

Siis kardetakse end konventsiooniga siduda kümneks aastaks. Tegelikult on see kümme aastat juba möödunud. Siis kõneldakse veel sellest, et konventsiooni ei saa laiendada kõigi tööstusealade peale, ja sellepärast ei ole see vastuvõetav. On olemas terve rida tööstusealaid, kus kindlaksmääratud tööajaga ei saa midagi teha, ja nende tööstusealade kohta konventsioon mingisuguseid takistusi ei tee. Muu seas toodi ette põhjuseks veel meie majanduslikku kriisi. Tõsi ju on, et meie riik kannatab majanduslikult. Aga kui vaatame neid ettevõtteid, kus praegu maksev 10-, 11- ja 12-tunniline tööpäev, siis näeme, et need ettevõtted ei kannata mingisuguse majandusliku kriisi all, vaid need on teeninud mitte miljoneid, vaid kümneid miljoneid puhas-

kasu, sellejuures oma primitiivsete sisseseadete ja alalhoidlikkuse peale vaatamata. Konventsioonis on ületundide suhtes märgitud, et ületundide tegemist tuleks reguleerida kollektiivlepingutega. Aga sealsamas tullakse ja öeldakse, et kollektiivlepingud on meie tundmatud asjad, aga sotsiaalkomisjoni aruandja ütleb, et tuleks reguleerida vahekordi kollektiivlepinguga. Kollektiivlepingute kohta võetakse ka paragrahv kriminaalseadustikku. (Aruandja K. Tamm: Härra Johanson, kas Teie teate, see on sissejuhatav osa?) Teie olete need omaks võtnud, ega Teie muidu neid ei käsitaks. Tõsi, kollektiivlepingutega saab ka tööaega ja ületunde reguleerida, kuid siin peab kindel seaduslik alus olema, ja kui meil praegu käidaks maksva tööstuseaduse järgi, kui seda seadust täidetakse, nimelt § 200, siis ei tohiks nii laialdaselt ületunde lubada ega teha, nagu meil praegu tehakse. See ületundide tegemine praegu on üks abinõu selleks, et meie tööliste palku alla suruda. Selle 11—12 tunniga, mis töölistel päevas tööd teevad, sellega saavad nad ainult selle palga, mis neil õigus oleks saada 8 tunniga. See § 200 ütleb, et ületunnitööks loetakse tööd, mis tehakse tööliste poolt tööstuslikus asutuses sarnasel ajal, mil tema sisemise korra määruste järgi kohustatud pole töötama. Ületunnitöid võimaldatakse mitte teisiti, kui iseäraliku kokkuleppe kaudu tööstusliku asutuse juhataja ja tööliste vahel. Teenistuselepingusse võivad olla sisse võetud tingimused ainult sarnaste ületunnitööde kohta, mis osutuvad hädatarvilikkudeks valmistamisala tehniliste tingimuste tõttu. Üldiselt on ületunnid meil juba praegu keelatud, kui nad ei ole tingitud hädatarvilikkudest valmistamisala tehnilistest tingimustest. Ületunnid on keelatud, kuid seda seadust meil ei peeta. Niisama nagu meil ühtki töökaitset praegu ei austata. Ja mis kollektiivlepingutesse puutub, siis on tõesti need kollektiivlepingud tarvilikud ja neid saab kasutada tööliklass, aga ainult seal, kus on töölisorganisatsioonid olemas. Meil aga lõhutakse iga töölisorganisatsioon, meil on lõhutud ka töölisvanemate organisatsioon ja vabrikuvanemate nõukogu. Isegi riiklikudes ettevõtetes ei ole see lubatud. Kuidas siis saab kollektiivlepinguid praegu sõlmida, kui isegi riigi ettevõtetes ei lasta toimida seaduse alusel või seaduses ettenähtud tööliste enesekorraldusi. Ja pärast tullakse Riigikogus ja isegi mõnitatakse, nagu töölisvanemate instituuti, millel juba oma kauge minevik ja pikk ajalugu seljataga. Peale selle on meie tööstusliku tööaja terve seadus ja eriti peatükk, mis käsitleb teenistuselepinguid, pärit Vene ajast ja iga-

nenud. Seal on puudulikud isiklikud töölepingud, ja kollektiivlepingu aluseid ei leidu, kuigi see teiste riikide seaduseandluses igalpool sees on. Nii et meie seaduseandlus on selles suhtes sootu maha jäänud.

Vaatame, mida komisjon oma poolt kõigele sellele juurde lisab? Kõiki neid põhjusi, mis komisjon ette toob, ei maksa nimetada. Näiteks tuuakse siin ette, et Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine kaheksatunnilise tööpäeva kohta riikide poolt väga vähest poolehoidu on leidnud; teiseks, et konventsioon juunikuus 1921 esiti maksmata hakkas ja kolmandaks, et needki riigid, kes konventsiooni ratifitseerivad, võivad temast lahti öelda — aga seda öelnud ei ole; neljandaks, et konventsiooni § 21. näeb ette konventsiooni uuesti läbivaatamise ja muutmise küsimuse võimaluse rahvusvahelise töökonverentsi poolt. On seletatud, et mõnelt poolt on seda omal ajal küll algatatud, kuid on päevakorrast ära langenud, ja selle muutmist ei ole esialgu oodata ega näha. Viiendaks öeldakse, et tuleks ära oodata, mil kujul konventsioon püsima jääb. Aga see ei ole tähtis, mil kujul see püsima jääb. Tähtis on see, et maksmata pannakse normaalne tööpäev ja välja antakse seadus, millega normeeritakse tööpäev ja ületunnitegemine. (Vahelhüüe aruandja K. Tamme poolt.) Kuid võib ka ilma konventsioonita. Kui see välja tahetakse anda, mispärast meie oleksime siis konventsiooni vastu? See rahvusvaheline konventsioon, nagu suur osa rahvusvaheliste konverentside töötulemusi, on kirjutatud töö- ja sotsiaalolude suhtes mahajäänud riikide tarvis. Siin ei ole midagi erilist, mida võiks nimetada otsekoheseks reformiks, tahetakse vaid järele kiskuda neid riike, kes taga lonkavad, ilma et sellejuures ette tungitakse. Nii et see konventsioon on iseenesest süütu asi, ja selle pärast ei maksaks vaielda, küll aga selle 8-tunnilise tööpäeva enese pärast.

Edasi tuuakse ette, et konventsioon ei arvesta küllaldaselt tegeliku elu mitmekesisuse nõuetega. Tegelik elu ei saa ette näha üksikasjalikult iga ala tarvis tööaja pikkust, vaid seda tuleb teha eriseadustega, mis peavad konventsioonile järgnema. Meie tööstuseala on nii erinev ja laialdane, et on pikka seadust tarvis. Seda ei saa mahutada ühte paragrahvi, vaid siin on tarvis umbes 150-paragrahvilist seadust, kui kõiki alasid tahetakse käsitada.

Edasi öeldi aruandja poolt, et on raske ühepikkust tööpäeva igas riigis maksmata panna, kuna tööpäevade arv ei ole riikides üks ja sama; eriti vähe on meil tööpäevi, nii et konventsiooni eelnõu ratifitseerimine tähendaks meie majandusliku võistlusevõime nõr-

genemist. See on uus leidus, et meie majanduslik võistlusevõime on rajatud just tööliste tööjõu piiramatule väljakurnamisele. See on seletus, mille vastu on vaielnud need inimesed, kes tööd ja töö sisu ja töö mõju inimese tervisel ja kes töö produktiivsust ja tööliste ja töö vahekorraldust on uurinud, need on ammu sellele oletusele kriipsu peale tõmmanud. Kui leitakse, et töövõimelise töötamiseks on tarvis pikem tööpäev, siis ei ole see põhjendatud seaduslikkude andmetega ja uurimustega, vaid see, millega esile tullakse, on ainult vanameelne iganenud vaim ja arusaamine, mis arvab, et mida kauem inimene tööd teeb, seda rohkem ta suudab valmistada. Aga see ei ole nii. Arstid on ammu sootud teisele otsusele tulnud ja on näidanud, et kui tööpäev läheb üle teatud piiri, et kui inimene üle teatud normi väsinud, kui inimene ületunde alatasa teeb, siis see ei mõju mitte ainult tervise peale, vaid ka töövõimelise peale, ja sellel on allakiskuvad tagajärjed ka tööstusele rahvamajanduses. Seda küsimust tuleb vaadata kahelt seisukohalt: rahva tervise seisukohalt ja meie majanduse huvide seisukohalt. Mis puutub rahva tervisesse, siis on selle kohta olemas hulk andmeid, et kui on tööpäev lühendatud, siis selle tagajärjel on tööliste tervislik seisukord paranenud, mitte ainult tervislik seisukord, vaid ka tööliste keskmine eluiga on tunduvalt tõusnud. Näiteks Inglismaal, kui pandi maksma 9-tunniline tööpäev, siis tõusis tööliste keskmine eluiga 10 aasta võrra: enne oli $38\frac{1}{4}$ aastat, 9-tunnilise tööpäeva maksmapanemisega tõusis $48\frac{1}{4}$ aasta peale. Niisama väheneb ka haiguste arv. Näiteks, kui 12-tunnilise tööpäeva asemel seati 8-tunniline tööpäev, langes haiguste arv 10,1 pealt 5,1 peale. Shveitsis langes 8-tunnilise tööpäeva maksimahakkamisega haiguste arv tööliste keskel 12,5 pealt 12,1 peale. Siis edasi, väsimusel ja pikal tööpäeval on suur mõju õnnetuste arvu peale. Kui te vaatate statistikat õnnetuste kohta, näete, et igal aastal on õnnetuste arv tõusnud. Üheks põhjuseks selle arvu kasvamisel on liigväsimus. Nii et haiguste ja õnnetuste peale mõjub kahtlemata pikk tööpäev ja hävitab rahva tervise. Selle juures pikemalt peatuda ei tasu vaeva, sest need, kes seaduse tahavad tagasi lükata, ei otsusta nende andmete põhjal, mida pakub rikkalik kirjandus, vaid nad otsustavad lihtsalt oma tunnete ja oma iganenud tagurlike toetudes. Peale selle on olemas andmed selle kohta, et töösaaduste hulk ei ole 10 tunni jooksul suurem, kui 8 tunni jooksul, nii et tõsta see pikk tööpäev töövõimelise. Tööliste tervislik seisukord, nagu näitab statistika, on iga aastaga muutunud pahemaks, ja peale

selle on ka palgaolud iga aastaga halvemaks läinud. Selle kõige suuremaks põhjuseks on just väga pikk tööpäev oma hulga töötundidega. Oieti on meie töölised tehtud nagu vabrikantide ja ettevõtete orjadeks, kellel ei ole õigusi ja keda tuleb vaadelda kui abinõusid. Töölist kui inimest meil praegu hinnata ei taheta. Et töölisel kui inimesel ka oma väärtus on, seda meil eitatakse seaduseandluses, määrustes ja meie tööstusettevõtete korralduses. Meil arvatakse, et selleks, et vabrikant võiks elada, võiks võimalikult palju teenida, selleks anname talle elavat tööjõudu. Alles eile nägin ma Toompeale tulles üht vana töömeest, kes hobusekoormaga üles Toompeale tuli. Hobune läks märjaks, ja kohe kargas üks vanamees, loomakaitse ühingu liige, juurde ning tegi protokollid, et ta hobust piinavat. Kas on protokolle ka selle kohta tehtud, kuidas lapsi ja töölist naise piinatakse tööstusettevõtetes, kuidas nendega ümber käiakse. Kus on need protokollid? Kui te lähete neid otsima töö-koostöökandeministeeriumist, siis ei leia teie seal midagi. Võin isegi öelda, et on juhte, kus oleks võinud protokollid teha, kus oleks tulnud seda ka teha, aga seal on nagu kardetud neid mõjuvõimsaid inimesi, kes võivad vahele segada. Olen ise juhtinud tööinspektorite tähelepanu sarnastele nähtustele, kus seadust rikutakse, aga tulemusi ei ole. Ei juleta, kardetakse mõjuvõimsaid inimesi, kes praegu seotud igasuguste ettevõtete, kes üldse rahva tervise laastamist omalt poolt omakasu huvides tahavad segamata jätkata. Loomakaitse on meil Eestis olemas, aga inimese tööjõu kaitset, tööliste tööjõu kaitset meil ei ole. Sellest kõneleb ka see raamat, mis näitab, kuidas kaebuste arv alatasa väheneb, kuidas inimesel ei ole kuskile pöörata, et teenitud palka kätte saada. Meie töölisel, kuigi temal poliitiline vabadus, isikuõigus peaks olema, on see ära võetud töö juures, tema on tehtud asjaks, on asetatud orja seisukorda.

Kui see niiviisi edasi kestab, siis ärge arvata, et see meie tööstust tõstab. Surnuluude ja tööliste laipade peale ei ehita teie oma tööstust. Pikendage veel tööpäeva, laske riigiasutustes töötada 24 tundi järgimööda, laske töötada ettevõtetes 12—14 tundi, kuid ärge arvake, et see teile, meie majandusele ja rahva tervisele tuluks tuleb. Ei ole iialgi suudetud niisuguse kurnamise peale ehitada majanduse õitsvust, ei suuda teie ka seda teha. Ärge arvake, et kaua laseb end Eesti töölisklass niiviisi petta, nagu te olete seni petnud. (A. Jürman, põl: Varsti tulete valitsusesse, küll siis teete. — M. Martna, stp: Küllap

meie sunnime Teid 8 tundi tööd tegema.)

Töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Johanson pidas võimalikuks nimetada seda petmiseks, kuidas meil on täidetud manifesti, mis omalajal Ajutise Valitsuse poolt avaldati eriti tööpäeva suhtes. Selles manifestis on lause, et 8-tunniline tööpäev tööstuses ja kaubanduses hakkab jälle maksma. Kõik meie valitsused on seda lauset tõlgitsenud kui niisugust, millel on seaduse jõud, ja sellepärast on tööinspeksioon alati kinni pidanud sellest, et meil tööstuses 8-tunniline tööpäev peab olema. Tööstusettevõtete sisekorra määruste kinnitamise juures ei ole ühtki niisugust kinnitatud, kus tööaeg üle 8 tunni ette oleks nähtud. (L. Johanson, stp: Raudteel töötatakse 12 tundi järgimööda, palgaraamatusse märgitakse 8 tundi.) Kui Ajutise Valitsuse manifestis see lause leidis, siis mõistis ta tööstuse all sedasama, mida mõistsid tööstuse all Vene seadused. Vene seaduste järgi oli tööstuse mõiste kitsam, kui see praegu on uemates seadustes, kitsam, kui seda käsitatakse rahvusvaheliste töökonverentside poolt vastuvõetud konventsioonides. Kaheksatunnilise tööpäeva konventsiooni § 1. definitsiooni järgi, samuti ka meie õnnetusjuhtude vastu kindlustamise seaduse definitsiooni järgi käivad tööstuse alla transport ja ehitusettevõtted. Kui Ajutine Valitsus omal ajal oma manifesti avaldas, siis tema küll neid tööstusettevõtete alla ei arvestanud, sest tolkorral neid tööstusettevõtete alla ei loetud. Sünnitaks kindlasti ka raskusi, kui tahaksime transpordi ja ehitusettevõtete alal nii järjekindlalt kaheksatunnilise tööpäeva läbi viia, nagu seda nõutakse, kui meie selle konventsiooni ratifitseeriksime. Pealegi on selle konventsiooni järgi ületunnitööde tegemine peaaegu võimatuks tehtud. Sarnast korda maksa panna on mõnes kohas, näiteks raudteel, otse võimata. Võtame näiteks vahid raudtee ülesõidukohtadel — seal tuleksid siis ametisse panna vahid kolmes vahetuses, mida ometi keegi meist ette kujutada ei saa. Sellepärast on just raskusi selle konventsiooni ratifitseerimisega. Rkl. Johanson arvas siiski, et meil pärast võimalik on eriseadusega pikemat tööpäeva lubada, kui kaheksa tundi. Kuid mina ütlen, mitte kuskil tööstuseharus ei saaks meie pikemat tööpäeva lubada, kui kaheksa tundi, sest konventsioonis on see õige kategooriliselt öeldud. See on esimene konventsioon, mis töökonverentsi poolt vastu võetud, ja võib-

olla sellepärast on ta kõvem välja tulnud kui taheti. Pärastised konventsioonid on juba selles mõttes ettevaatlikumad olnud, nende ratifitseerimisega ei ole ka riikidel nii suuri raskusi olnud, ja neid ongi rohkem ratifitseeritud.

Mis puutub sellesse härra Johanson'i seletusesse, et meie töökaitse ja vastav ministeerium — töö-hoolekandeministeerium — nagu ei käiks tööstusliku tööseaduse § 200. järgi, kus on nähtud ette, kuidas ületunde lubada, siis pean ütleva, et selle paragrahvi nõudest oleme meie täpselt kinni pidanud. (L. Johanson, stp: Isegi valitsuse asutustes mitte.) Kõik, mis tööstuse kohta käib, on täpselt peetud. Praegu on niisugune kord maksev, et ületunde saab teha ainult kokkuleppel tööandjate ja tööliste vahel. Kuid kokkulepe peab teada olema tööinspektorile, õieti küll kuulub loaandmine ministrile, kuid see on vastava käskkirjaga juba ammu pandud vanema tööinspektori peale. Kui arvatakse, et lubasid ületundide kohta liiga ohtralt välja antakse, siis mina seda ei tahaks öelda. Ületunde on tarvis eriti hooajatöödel, näiteks lauavabrikutes. Need ettevõtted on tihti vananenud sisseadetega, saagidepanemine võtab palju aega, ja sellepärast on seal raske igakord tööd 8 tunni järele lõpule viia. Mis üldse puutub ületundidesse, siis on statistika keskbüroo poolt väljaantavas kuukirjas, septembrikuu numbris, andmed toodud, kus selgub, et 1923. a. on keskmine tööpäev olnud 8,40 tundi, see on umbes 24 minutit rohkem, kui 8 tundi, ja see oleks siis ületund. (L. Johanson, stp: Need andmed ei ole õiged, 10 tundi tehakse tööd, 8 tundi märgitakse üles.) Ma pean seda uskuma, mis statistika keskbüroo andmed näitavad. (L. Johanson, stp: See on keskmine.) Just keskmine! 1927. a. oli keskmine tööpäev 8,31 tundi, see teeb 18—19 minutit üle 8 tunni. Muidugi võib seda hinnata kuidas tahetakse, aga minu arvates see liiga suur tööpäeva pikendamine ei ole. Tööandjad ei ole igakord ületundidest ka sugugi huvitatud, sest vastava kokkuleppe juures on alati nõutud, et töötasu ületundide eest oleks 50% kõrgem. (L. Johanson, stp: Nad ei maksa.) Suuremalt osalt maksavad. Ma ei ütle, et igalpool seda maksetakse, see on tihti kokkuleppeasi. Meie töölepingutes võidakse kohustada ainult niisuguseid ületunnitöid tegema, mis tööstuse tehnilistest tarvidustest ära ripuvad, muud ületunnid on vabakokkuleppe asi. Ja sellepärast katsutakse sellest kõrgendatud tasust kinni pidada.

M. Martna (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra minister kõneles statistikast ning kiitis seda enesel usutavaks. Mina ootasin, et ta nüüd ka selle asja peale tuleb, mis meil siin viimati pooleli jäi. Need statistika andmed, mis mina laste töö kohta põllumajanduses ette tõi, mis ka must valgel trükitud on, ei ole vähem usutavad. (Töö-hoolekandeminister K. Soonberg: Need on 1923. aastast, neid ei saa kuidagi parandada.) Teie ei peagi andmeid parandama. Teie peaksite seletama, kuidas selle statistikaga lugu on, kas Teie ka seda usute, mis seal must valge peal lugeda. (Töö-hoolekandeminister K. Soonberg: Ma ütlen, seda olukorda. Mulei ole võimalust hakata järele uurima, kuidas see oli 1923. aastal.) Ei ole võimalust järele uurida! (Vahelhüüe paremalt poolt.) Mispärast ma Washingtoni konventsiooni puhul sellest rääkida ei või? Härra minister rääkis üldse statistikast, see on aga ka statistika, ning seisab küsimusele ka väga ligidal. (Vahelhüüe paremalt poolt: Las ekstsellents räägi b!) Minu härrad, Teid huvitab ekstsellentsi asi. (Naer.) Ma palun natuke rahu. Ajalehed on teid eksiteele viinud. Mitte mina ei olnud see, kes sellele härrale ütles „ekstsellents“, vaid ta ütles seda mulle. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Ega ma selle juures ei kahtle. Vaadake, lugu on nii, et härra aruandja oli küll omalalaj ekstsellentsluse teel, et ta ekstsellentsiks saaks, aga ta ei jõudnud kaugemale, kui talurahvaasjade komissar üldse jõuda võis, s. o. „tituljarnõi sovetnikuni.“ Ah, olevat siiski olnud juba „statski sovetnik“? Aga nende tiitlite juures ekstsellentsini harilikult ei jõutud. Ja härra Tamm ei ole Eesti riigi poolt selliseid ülesandeid saanud, et ta Eesti riigi teenistuses oleks võinud ekstsellentsini jõuda. Nõnda on lugu. Ma lisan juurde, et mind isiklikult „ekstsellents“ ei huvita, ja ma ei oleks uneski sellele tulnud, et küsida härra Tammelt, kas ta ekstsellents on. Aga mind huvitab midagi muud, mind huvitab nimelt see, et härra aruandja, ma ei kõnele mitte isiklikkudest vahekordadest vaid komisjoni aruandjana, tuleb meelde kehas-tunud, väga vana, väga vanameelset mõisaomanikku. (Kaubandus-tööstus-minister J. Holberg: Heaveril!) Need mõisaomanikud, kes meie seas istuvad, need ei ole enam nii vanameelsed, aga just härra Tamm kehastab seda vanameelset tüüpi. Härra Tamm, kui komisjoni aruandja... (Aruandja K. Tamm: Komisjonis oli härra Johanson aruandja!)

Siin on härra Tamm komisjoni aruandjana. Härra Tamm komisjoni aruandjana väljendab sisuliselt kõige tagurlikumaid mõtteid tööpäeva lühendamise suunas. Sisuliselt on asi ometi selles, et 10 aasta eest Eesti Ajutine Valitsus nõndasama, kui Euroopa suuremad riigid, äratundmisele oli jõudnud, et tööliste olukorda parandada tuleb. Selles parandamises oleme aga nüüd niikaugale jõudnud, nagu seda minu parteisõber Johanson tähendas, nimelt, et sellest midagi ei ole järele jäänud. (Vahelhüüe paremalt poolt: Tehke paremini!) Kui härra minister siin tähendas, et meil mõistetakse tööstust kitsamalt, — ka see, et seda kitsamalt mõistetakse, kuulub siia paragrahvi alla, ja sellega ütleme nimelt, et valitsus ei taha seda olukorda parandada, vaid tahab seda veel kitsamaks teha! Härra minister kõneles statistikast. Sinna hulka kuuluvad ka aruanded selle üle, kuidas töökaitset on teostatud. Härra minister on nüüd ligi aastaaega ametis, ma ei loe seda praeguse ministri süüks ja tema teo puuduseks, vaid see on üldine nähtus, et me töökaitse komissaride aruandeid ei näegi, välja arvatud mõned üksikud jupid aruandest, mis mingil moel ajalehtedesse satuvad. See on muidugi ajalehetoometuse asi, kuipalju tema välja urgib ja kuipalju tema ilmuda laseb. Aga see ei ole korralik aruanne. (Töö-hoolekandeminister K. Soonberg: 1927. aastal ilmus!) Kahjuks ma ei ole seda näinud, olen ka statistika-büroo nõukogu liige ja saan kõik statistika-büroo väljaanded, ka töökaitse aruanded, (Töö-hoolekandeminister K. Soonberg: See oli ministeeriumi väljaanne.) kuid minu arvates olid ja on meie töökaitse aruanded väga palju puudulikumad, kui teiste maade sellised aruanded. Härra Teemandil, kui endisel Riigivanemal on see teene, et ta aitas meil tööstatistikat märksa kitsendada. Sestsaadik, kui krediite vähendati, tehakse tööstatistikat vähem kui enne ja väga raskel viisil. Seda statistikat, mida statistika keskbüroo välja annab, ei suuda iga inimene lugeda, see jääb suuremale hulgale pitseri taha. Meie statistika-büroo ei mõtlegi sellele, et statistilisi andmeid loetavamas keeles ja vormis anda.

Aruandja kõneles Saksamaa tööpäeva pikendamise seadusest ja näitas muu seas, et Saksa sotsiaaldemokraadid olla 10-tunnilise tööpäeva poolt olnud. Ta on kiitust täis Saksamaa tööajaseaduse kohta, mis võimaluse andis kuni 2 tundi igapäev ületunde teha. Kuid ületundide tegemine ei olnud nii lihtne, et ettevõtja võttis kätte ja pani aga tööd tegema; selleks pidi kokkulepe olema, ja mõnikord

oli vaja isegi maavalitsuste arvamisi ära kuulata. Nii et ületundide tegemine oli võrdlemisi raske. Kui härra Tamm kõneles sellest õnnistuserikkast seadusest, siis jättis ta nimetamata, et 1927. a. aprillikuus muudeti see seadus ära ja pandi maksma endised, 8-tunnilise tööpäeva paragrahvid. Kuidas peame enestele ette kujutama, et niisugune rahvas nagu sakslased sarnase õnnistuserikka seaduse kaotas? (Aruandja K. Tamm: Ma räägin sellest pikemalt.) Te räägite muidugi, aga niisuguses stiilis, nagu eelmiselgi korral. Pikema tööpäeva maksmapanemise kohta on järgmist meeles pidada: sotsialistid, keda härra Tamm nimetas, Lindemann, Schippel ja Cohen pooldasid seda arvates, et seda tuli hädapärast teha. Raha inflatsioon oli suur ja rängad sõjamaksud olid kanda. Raskused olid suured, ja sellepärast olid need 3 sotsialisti selles arvamises, et pikendada tööpäeva lühikeseks ajaks. Hädapärast oli tarvis produktsiooni tõsta. (K. Tonkman, põl: Ja tõstsid ka.) Võibolla, et Teie seda teate, mina ei tea seda. Minul on hoopis teistsugused teated selle kohta ja nimelt, et tööpäeva pikendamisega tööproduktsiooni ei tõsteta. Ma soovitaksin Teile, härra Tonkman, lugeda professor Abbé uurimistööd Jena linnast Zeissi vabrikust, kus valmistatakse binokleid j.n.e. Seal mindi 1900. a. 9-tunnilise tööpäeva pealt üle 8-tunnilise peale. Kui aasta möödas oli, siis tuldi otsusele, et 8-tunnilise tööpäeva läbi saadi kasu mitmet moodi: tõusis tööliste tööpalk, tõusis töö produktiivsus ja saadi kasu veel sellest, et 9 tunni asemel oli vabrikut vaja valgustada ainult 8 tundi. See oli kokkuvõtte. Kui palgasumma oli 9-tunnilise tööpäeva juures 100, siis oli see 8-tunnilise tööpäeva juures 116. Samuti tõusis tööviljakus. Teie ei tarvitse mind uskuda. Te võite ise lugeda, sest professor Abbé uurimistööd on kirjalikult kõigile kättesaadavad. Ta ütleb kokkuvõttes, et kindel on, et 8 tundi tööd teha on kasulikum kui 9 tundi. Ei ole kindel, kas 8 tunniga see optimum on kätte saadud või mitte. Võibolla optimum on allpool 8 tundi. Igatahes on aga kindel, et 8-tunniline tööpäev kasulikum on kui 9-tunniline.

Ja enesest mõista, et prof. Abbé neid otsuseid põllumajanduslike ega teiste ettevõtete kohta ei tee, vaid selle ettevõtte kohta, kus ta ise tegutses, nimelt Zeissi optikavabriku kohta. (K. Tonkman, põl: Aga Teie tahate üldse maksmapanna!) Ma ei taha midagi maksma panna, vaid ma ütlen, et 8-tunniline tööpäev on kasulikum kui 9-tunniline. Kus maksma panna, see on iseküsimus, selle üle lähevad arvamised lahku. Aga ikka rohkem tuleb juurde neid

alasiid, kus enne arvati, et 8 tunniga läbi ei saa, ja kus nüüd leitakse, et ometi 8 tunniga päevas kasulikum on töötada, näiteks raskes rauatööstuses, metallitööstuses, rauasulatamise juures, plekivalmistamise juures j.n.e.

Ma tahaksin Teile siin ette lugeda ühe ettevõtja arvamise ja ühe vana ettevõtja arvamise 8-tunnilise tööpäeva kohta.

Juhataja R. Penno: Rkl. Martna, Teie kõneaeg on läbi, rkl. Vain annab oma kõneaja Teile edasi.

M. Martna (stp): Chemnitzi linnavalitsuse vabrikomanik Burger ütles 12. aprillil 1922 linnavalikogu koosolekul järgmist: Mõnigi etteheide 8-tunnilise tööpäeva kaitsjatele on ülekohtune. Nimelt ei ole õige, et 8-tunniline tööpäev Saksa tööstuse vähenenud saaduse juures süüdi olevat. Mina võin kinnitada, et 8-tunniline tööpäev minu juhatuse all töötavas ettevõttes töösaadust ei vähendanud. Mina ütlen teile ka põhjused. Esiteks — tükitöö. Mina hoidsin oma visadusega ka pärast revolutsiooni tükitööst kinni, mis meil juba 30 aastat pruugiks on. Meie juures arvatakse tükitöö palk selle järgi, kui palju tunde rahuajal teatava töö valmistamiseks tarvis on olnud. Nüüd tuleb aga sageli nii, et töö, mis rahuajal sada tundi on nõudnud, nüüd 80 tunniga valmis saab. Töölise teenistus suureneb, see paistab silma ja sunnib ajaga targu talitama. Tööline tuleb punkt kell 7 tööle ja töötab kella 12-ni vahet pidamata; nõndasama algab ta punkt kell 2 uuesti ning töötab kella 5-ni. Selles seisab tükitöö headus.

Teine nõndasama tähtis punkt on tööaja otstarbekohane jaotamine. Meie tööliste ja ametnikkude lõunaaeg on 2 tundi. 8 tundi järgimööda töötada ei kõlba, sest see on liiga väsitav. Minu enese äratundmise järgi on 5 tundi äärmine piir, mis inimene ilma väga suure väsimuseta teha võib. Tükitöö ja otstarbekohane tööaja jaotus on võimaldanud, et töösaak meie vabrikus nüüd läbibistiku 15% suurem on kui enne sõda — s. o. tunni peale rehkendatud. Aga mitmes kohas on töösaak 30—40% vähemaks jäänud, kus 8-tunnilise tööpäevaga lõunavaheajata töötatakse. Ma olen juba varem öelnud, et ma tingimata kaheksatunnilise tööpäeva vastane ei ole. Ma olen selle tööaja poolt, mis tervislikult ja majanduslikult kõige kasulikum, ja et kaheksatunniline tööaeg peenmehaanika töökodades kasulik on, siis oleks rahvamajanduslikult meeletu 9 tundi päevas tööd teha, kuna sellega võimata on töösaaki suurendada.

Aga erivabrikute headele tagajärgedele toetudes ei või öelda, et see igas kohas nõnda oleks. Seda ei ole ka meie öelnud.

Mul on veel mõni asi meelde tuletada, lugupeetud Riigikogu liikmed. Kui härra minister ütles, et meil on ületunde määrates seadust tähele pandud, ja kui minu parteisõber Johanson vahele hüüdis, et see õige ei ole, siis tuli mulle meelde riigi turbatööstus. Teie muidugi ütlete, et riigi turbatööstuses on suvine töö ja seal ei saa sellest kinni pidada. Ometi on seal inimesi tööl, kes peavad päevas töötama 8 tunni asemel 12—15 tundi. Siin peaks siiski kord olema, ja ma ei saa aru, kuidas töö-hoolekandeministeeriumi ja töökaitse komissari südamepannust sellega päri on. See on seaduse tähelepanemata jätmine ja töökaitse komissariaadi töö niisuguses valguses näitamine, nagu ta olema ei peaks. (K. T o n k m a n, põl: H ä r r a M a r t n a, turbatööstuses ei ole nii, nagu Teie räägite.) Teie teete turbatööstuse põhimääruse kallal tööd edasi, võibolla, et on midagi paranenud, aga siis, kui mina Teiega koos põhimäärust arutasin, oli see just nõnda, ja ma ei usu, et see praegugi palju teisiti oleks arenenud. (K. T o n k m a n, põl: K o r t e r i d o n p a r e m a d, p a l j u p a r e m a d.)

Ma puudutaksin aga veel härra aruandja väljaastumist. Teie võtate muidugi jälle sõna ja kõnele te neist asjadest, nagu teinigi kord. Aga missugune tendents Teil on, seda võivad Riigikogu liikmed sellestki näha, et härra aruandja Washingtoni konventsiooni sõnastust õnnetuks nimetab. See on ometi kahtlemata väga asjatundlikkude inimeste tehtud ja põhjalikult läbi kaalutud. Tal võib mõne maa kohta puudusi olla, aga ta on ju sedavõrt paindubana tehtud, et puudusi seadusega, millisega konventsioon maksma pannakse, parandada võib. Mina arvan, et ainult Eesti poolt nimetatakse konventsiooni teksti õnnetuks, ja ma arvan, et see on härra Tamme leidus. (A r u a n d j a K. T a m m: S e e o n h ä r r a S o n i n' i ü t e l u s, m i s o n p r o t o k o l l e e r i t u d.) Kui härra Sonin seda ütles, siis võiks ta rahvusvahelises tööorganisatsioonis sellele ütelsele jäädava koha leida. Ja kui Eestist sinna kedagi saadetakse, siis oleks hea, kui just härra Sonin sinna saadetak, et ta juurde õpiks. Kui tööorganisatsiooni kedagi Eestist saadetak, siis mina hääletaksin küll härra Sonin'i poolt, sest mina tunnen teda mehana, kes õppida võib. Ja kui ta seda ütles, siis see tunnistab, et ta veel mõndagi õppima peaks. (A r u a n d j a K. T a m m: H ä r r a M a r t n a, h i l j u t i o l i 26 r i i k i, k e s v e e l m i d a g i e i o l n u d r a t i f i t s e e r i n u d.) Teie ütlesite läinud korral ja tahtsite sellega näidata, kui halvad töökonventsioonid üldse on. Teie

ütlesite, et pagari öötöö keelu konventsiooni ei ole veel ükski riik ratifitseerinud, aga ometi on kolm riiki seda teinud, ja ühes riigis maksis see juba enne, kui konventsioon tehti, see on Soomes. Soomes maksab pagari öötöö keeld 1907. aastast saadik. Edasi on see konventsioon ratifitseeritud — peale Soome — Kuubas ja Luksemburgis. On ometi kolm riiki, kus see konventsioon on ratifitseeritud, aga Teie ütlesite, et seda ei ole tehtud üheski riigis! Kui Teie ütlete, et see konventsioon ei ole ratifitseerimist leidnud üheski riigis, sellega tahate Teie halba varju heita konventsioonile!

Edasi teie teate, et oli uurimise all nõnda-nimetatud vabaaja kasutamise küsimus. Vaba-aeg ja kaheksatunniline tööpäev on ühenduses. Kaheksatunniline tööpäev annab töölisele vaba-aega. Töökongressil võeti vabaaja suunas mõnesuguseid otsuseid vastu, aga Eestis ei ole midagi sellest kuulda, ja Eestis ei võigi seda kuulda, sest meie valitsus ei kannu selle eest hoolt, et töölistel vaba-aega oleks, mis siis vabaaja kasutamist rääkida! Kui ka vaba-aega oleks, siis vabaaja kasulikuks kasutamiseks ei ole Eestis midagi tehtud, selleks ei ole sõrmeotsagi liigutatud. Ja ometi on see väga tähtis. Vabaaja kasutamine leidis teiste riikide esindajate poolt, näiteks Prantsuse tööministri poolt suur lugupidamist, ja kanti ette tagajärgi, mis selle tõttu saadud. Töölised said isegi piima rohkem, sest lehmade arv oli tööliste väikeaegades tõusnud; niisama olid ka teised ained tööliste väikeaegades mitmekordseks kasvanud. Siis näidati, kuidas vabaaja kasutamisega kirjanduse ja raamatukogude tarvitamine on kasvanud, kuidas töölised kultuurilise kõrguse poolest tõusnud, kuidas alkoholi tarvitamine vähenenud j.n.e. Kui meie, lugupeetud Riigikogu liikmed, Eesti oludele vaatame ja ette kujutame, missugusest elemendist meie rahvas koos seisab, peame tunnistama, et professor Gustav Suitsul oli õigus, kui ta 10 aasta eest Eesti vabariiki nimetas töö-vabariigiks. Suurem osa meie elanikke on tööpoolset tööinimesed, ja neile peaks võimaldatama kõik need soodustused, mis mujal töölised iseendale on võitnud, ja mida valitsused neile vastu tulles pakuvad. Aga meie valitsused ei taha sellest hoolida, meie seisame seisukohal, nagu härra Tamm, et meil on vähe tööpäevi, meil on palju pühapäevi. On võimalik, et meil rohkem pühi pühitsetakse kui teistes riikides, kuid see ei tähenda veel seda, et meil töötegemiseks seepärast vähe päevi jääb. Keegi ei või seda öelda. Ma juba tähendasin kord, et see ei ole õnnetus, et meil palju pühapäevi, vaid õnnetus on see, et meil vähe tööd on. Üldiselt võttes arvan, et pühapäevadeta meil veel

300 tööpäeva jääb, tähendab: 50 töönädalat on võimalik tööd teha. Aga meie õnnetus on see, et meie töolistel, tööd teha tahtjatel ei ole võimalik 50 nädalat tööd teha sellepärast, et tööd niipalju ei ole. Kui vaatame vabrikute tööstajat, näeme, et tööliste hulk on kõikum. Enam-vähem kindlamal alusel seisavad tööstustöölised. Aga neid on suvel, juunikuul, umbes 4.000—6.000 rohkem töö kui talvel. Meile toona kättesaadatud põllumajanduse aastaraamatust — 1927 — leiame, et põllumajandus vajab suvel 65%, talvel aga ainult 35% inimese tööjõudu, sellejuures tükitöö arvesse võtmata. Meil rõhutatakse, et tuleb töötahet kasvatada. See ajab tahtmata naerma. Meil tahetakse töötahet kasvatada, kuna ometi inimesed seisavad ilma tööta, käed kõrval, kellel on küllalt töötahet, aga ei ole tööd! Sellejuures võite järeldada, et inimesel oleks talvel töötahet küllalt, aga ei ole kohta, kus tööd teha. Kui siis aruandja niisuguse väitega siia tuleb, siis ei või teistsi, kui peab arvama, mitte üksi arvama, vaid selgesti tunnustama, et meil seda põhimõtet tähtsaks ei peeta, et meil sellele mingisugust rõhku ei panda, et tööliste seisukorda parandada. Usun, et meil mõeldakse, et on võimalik töölistega veel nii ümber käia, vabandage, kui ütlen, nagu kuskil Hiinas või tsaariajal Venemaal, kus inimesi niipalju sünnib, et neil vähe väärtust on, kuid ka seal on inimesel oma väärtus. Aga Eesti ei või oma tööliklassiga nii talitada, Eestis on vähe rahvast, ja riigivõim peab rahva jõudu, kui kallimat vara hoidma ja määrusi maksma panema, mis selle kallima vara kosumiseks, heaolemiseks ja elamiseks tarvilikud. Ainult see on meie riigi alus.

P. Järve (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mulle näib, kui üks sotsiaalseadus maksma tahetakse panna, siis selleks, et rahva elujärke parandada või vähemalt teatud rahvakihi elujärke parandada. Kui nüüd käesoleva konventsiooni vastuvõtmisega seda kätte saadakse, ilma et üldine riiklik majanduseelu selle all kannataks, meil ei oleks vist midagi selle vastu. Kas tõesti härrad sotsialistid arvavad, et need, kes selle konventsiooni kinnitamise vastu on, teevad seda lihtsa jonniga või kurja südame tõttu, ilma et neil selleks kaaluvaid põhjusi oleks?

Ei tahaks uskuda, et teie seda arvate. Ennem oletan ma, et teie selle konventsiooni kohta samal arvamisel olete kui meiegi. (A. Oinas, stp: Vanameelsed traditsioonid.) Kui teie siin teisiti talitate, siis on teil selleks muidugi oma erilised põhjused, ma usun, silmategemine töölistele,

et sellega nende poolehoidu enestele kindlustada. (M. Martna, stp: Kas härra Päts tegi ka töölistele silmi kümne aasta eest?) Seda lubab oletada ka asjaolu, et teie selle konventsiooni Riigikogule kinnitamiseks esitasite III Riigikogu lõupäeval, kuna teil küllalt võimalusi oli seda esitada III Riigikogu alguspäeval. (M. Martna, stp: Minge õelge, et meie oma sõpru 10 aasta eest lasksime seda Washingtonis teha.)

Kui II Riigikogus 1925. aasta sügisel käesolev konventsioon arutusel oli, vaieldi pikalt ja laialt selle üle, kas oleks seda võimalik meie oludes maksma panna, kuid lõpptulemusena leiti, et välja minnes meie riiklikust seisukohast, tööstuse ja eriti tööliste seisukohast see meil soovitatav ei ole. Kui nüüd küsida, kas on siis nüüd meie olud ja majanduslik seisukord sedavõrt paranenud, et paras aeg oleks seda konventsiooni ratifitseerida, siis peab küll tunnustama, et seda ei ole. Ennem on meie seisukord halvemaks muutunud, arvesse võttes meie raskeid ja kehvju põllumajanduslikke aastaid, mis oma mõju avaldamata ei ole jätanud terve meie riikliku majanduseelu peale.

Rahva ostujõud on märksa langenud, ja see annab ennast valusalt tunda ka meie tööstustes.

Härra Martna põhjendas möödunud koosolekul selle konventsiooni vajadust muu seas sellega, et kaheksatunnilise tööpäeva maksmapanekuga saaks rohkem töölisi tööle mahutada. (J. Vain, stp: Õigus!) Kuid väga küsitav on, kas see küllalt otstarbekohane tööpuuduse vastu võitlemise abinõu on, (M. Martna, stp: Teine abinõu on, et veel rohkem ületunde teha!) kui meie ühedel töolistel, ja arvatavasti parematel töolistel, kes tööd tahavad ja oskavad teha, töötegemise võimalusi piirame selleks, et teistele tööd anda. (M. Martna, stp: Mattoon teinekord kaasa Aleksander III näopildi, mis hea töö eest saadud!)

Sellega võiks veel kaugemale minna tööpäeva lühendamise juures, nii kaugemale, et ei jääks järele enam ühtki töötundi. Kindel on aga, et töölistel sarnase toiminguga raskesse seisukorda satuvad ja kasu asemel kahju saavad. (Vahel hüüe pahemalt poolt: Mis see siis Teisse puutub? — M. Martna, stp: Üks armas inimene!) Siin on Eesti riigi heakäekäik kaalul. Kui nõnda toimitaks, nagu teie tahate, siis läheks kõik kukerpalli.

Ma pean ülearuseks neid põhjendusi kor-rata, mis konventsiooni kinnitamise vastu räägivad, ja mida komisjoni aruandja härra Tamm läinud korral siin pikemalt ette kandis, milliseid sotsiaalkomisjoni enamus selle kon-ventsiooni arutamise puhul arvestas ja otsustas käesoleva konventsiooni kinnitamise seaduseelnõu esitada Riigikogule tagasilükkamiseks. Usun, et ka Riigikogu oma enamuses samale seisukohale asub ja seaduseelnõu tagasi lükkab.

A. S c h u l b a c h (töer): Austatud Riigi-kogu liikmed! Ma teen ettepaneku, käesolev eelnõu veel kord tagasi anda sotsiaalkomisjoni. Sotsiaalkomisjon on kaalunud eelnõu ainult ühest seisukohast, kas on võimalik seda abso-luutselt vastu võtta või mitte, ja sellelt seisukohalt kaaludes on ta seaduseelnõu esitanud tagasilükkamiseks. Meie teame aga, et 1924. a. Vabariigi Valitsus esitas selle rahvusvahelisel töökongressil Washingtonis vastuvõetud tööstuseettevõtete tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise sea-duse ratifitseerimiseks teatud reservatsiooniga, et konventsioon pannakse maksma meil sarnasel juhul, kui selle aktsepteerivad ka suuremad tööstuseriigid ja Eesti naaberriigid. Kas ei oleks võimalik konventsiooni sellelt seisukohalt välja minnes kinnitada. Selles mõttes ei ole sotsiaalkomisjon eelnõu kaalunud. Selle-pärast teen ettepaneku, eelnõu tagasi anda sotsiaalkomisjoni uueks läbivaatamiseks.

E. P e s u r (tp): Juba eelmisel koosolekul peatusin pisut 8-tunnilise tööpäeva juures ja näitasin, et meil 8-tunnilise tööpäeva maksma-panemine ei tee kellelegi ülepääsematuid raskusi. Kui juba 1918. a. leiti, et 8-tunniline tööpäev tuleb maksma panna, ja sellekohane deklaratsioon isegi välja kuulutati, siis pidi selle järele juba siis tarvidus olema, sest muidu ei oleks sarnast tundmatut asja tollaegne valitsus oma deklaratsiooni mahutanud.

Kodanlikkudest ajalehtedest võib peaaegu igapäev lugeda, et oleme teinud 10 aasta jooksul hiigla edusamme, nii majanduslikul kui ka kultuurilisel alal. Siiski leitakse, et 8-tunnilise tööpäeva seadusega maksmapane-mine on varane. Milles see seisab, et 8-tunnilise tööpäeva maksmapanek on varane, jääb aga kõigile arusaamatuks.

Millegipärast ei suuda ma aru saada, mispärast siis juba Ajutise Valitsuse ajal ei esitatud sarnast seaduseelnõu, mis tööaja oleks määranud, sest Ajutises Valitsuses olid ka sotsialistid enamuses, kes oleksid pidanud silmas pidama tööliste huviseid juba siis ja esinema sarnaste seadustega, mis tööaja

oleksid kaheksa tunni peale kindlaks määra-nud. Tolajal oleks see ka kindlasti maksma pandud. Seda näitab meile juba see asjaolu, et nimetatud Ajutise Valitsuse deklaratsioon kannab tollaegse sotsialistide töö-hoolekande-ministri härra Tulbi allkirja.

Millegipärast polnud sotsialistidel tolajal selleks tahtmist. Mulle näib, et sotsialistid armastavad ainult siis seadusi esitada, kui nad on opositsioonis, kui nemad aga ise valit-suses istuvad, siis ei juleta seadustega välja tulla. Kui lähemalt vaadelda Ajutise Valitsuse deklaratsiooni 8-tunnilise tööpäeva kohta, siis leiame sellest järgmist: „8-tunniline tööpäev tööstuses ja kaubanduses hakkab uuesti maks-ma. 20. novembril 1918 astub kokku Eesti maapäev, et hädalikke seaduse uuendusi kinni-tada.“ Sellele deklaratsioonile, mis Riigi Tea-tajas nr. 1 — 1918. aastast välja kuulutatud, on alla kirjutanud töö- ja hoolekandeministri kohustetäitja A. Tulp, kes juba 16. novembril 1918 tööpäevast ja töökaitse seadusest päevakäsu nr. 1. välja kuulutas, mis sõna-sõnalt järgmiselt kõlab: „Eesti Maanõukogu vanematekogu ja Ajutine Valitsus tunnistasid 8-tunnilise tööpäeva ja 1917. aasta töökaitse seaduse maksvaks. Olen nende otsuste teosta-miseks ajutiselt tööministeeriumi juhatamise enese kätte võtnud ja panen ametisse määratud riigiametnikkudele, omavalitsuste asutustele ja ametiühisustele ette, maanõukogu vanema-tekogu ja Eesti Ajutise Valitsuse otsuste täit-mise järele valvata ja nende rikkumisjuhtu-mistest minule teatada.“

Avaldatud päevakäsuga piirdub tollaegse sotsialistliku töö- ja hoolekandeministri A. Tulbi tegevus 8-tunnilise tööpäeva suhtes, kuigi härra Tulp teadis, et tolajal Maanõukogu otsuse põhjal kõrgemast võimust igasugused määrused, käsudekreedid, tulgu need kelle poolt tahes, olid Eestimaal kuni Eesti Asutava Kogu kokkuastumiseni maksvad ainult siis, kui Eesti Maanõukogu need välja oli kuu-lutanud.

Edasi peaksin tähendama... (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t: L u g e g e s e e l a u s e l ö p u n i!) Ei taha uskuda, et Ajutise Valitsuse liikmele härra Tulbile see Maanõukogu otsus teadmata oli, ja sellepärast näib rohkem kui imelikuna päevakäsu nr. 1 sisu ja asjaolu, et minister A. Tulp, täies teadmises ja arusaamises, et Maanõukogu otsuse põhjal ei Ajutise Valitsuse deklaratsiooni ega ka päevakäsku nr. 1. 8-tunnilise tööpäeva suhtes täita ei tule, enne kui Maanõukogu neid välja pole kuulutanud, sellest hoolimata ei esitanud kokkuastunud Eesti Maapäevale ega Maanõukogule seaduse uuendust 8-tunnilise tööpäeva maksmapaneku üle ja 8-tunniline

tööpäev jäi kinnitamata Eesti Maapäeva, Maanõukogu, Asutava Kogu ja sellele järgnenud Riigikogude poolt tänapäevani. Sellest võib juba igauks järeldada... (J. Vain, stp: Teie olete noor mees, aga kui Teie natuke vanem oleksite, siis teaksite, et siis töötati mitu seaduseelnõu välja tööhoolekandeministeeriumis.) Ometi on sotsialistide allkirjad seal, kuid nende taga puuduvad sotsiaalkindlustuse seadused. (Sagedased vahelhüüded pahemalt poolt.) On igauhele selge, tolajal olid sotsialistid valitsuses võimul. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Sellest võib juba igauks järeldada, et sotsialistid ainult siis sotsiaalseadusi nõuavad, kui nemad ise valitsuses ei ole. Kui nemad juba valitsuses on või alles kavatsevad minna, siis neid seadusi poole sõnagagi, mille üle muidu kas või nädalate viisi ühtejargi sõnu tehakse, ei puudutata. Ka praegu on sotsialistide käes valitsuse moodustamine. Kui vaadata nende töökava, mis nende oma häälekandjas „Rahva Sõnas“ avaldatud, siis näeme, et seal puuduvad kõik need seadused, mille ümber sotsid igapäev opositsioonis olles suuri laineid löövad, teades, et neil siis võimata neid maksmata panna. Täielikult puuduvad seal elatismiinimumi, palgaalammäära seadus, amnestiasaadus, mille kord isegi sotsialistid opositsioonis olles esitanud, puudub samuti surmanuhtlus, mille vastu on võideldud nii mitmed ja mitmed korrad Riigikogu kõnetoolilt, puudub ka kaheksatunnilise tööpäeva konventsioon, mis praegu arutamisel. Sellest võib järeldada, et siin püütakse ainult tööliste enne valimisi silmi teha ja mitteõigel ajal Eesti tööliklassi huvide eest välja tulla. (M. Martna, stp: Teie olete see mees, kes õige noodi välja tõi. — Sagedased vahelhüüded paremalt ja pahemalt poolt.)

L. Johanson (stp): (J. Teemant, põl: Trumpas üle, härra Johanson!) Ma ei oska nii silmi teha.

Mis puutub seletusse, et konventsioon liiga käre on, siis seda konventsioonist järeldada ei saa. Konventsioonis on nähtud terve rida kõrvalekaldumisi, mis tingitud tööiseloomust, nii et kartust ei ole, et see konventsioon oleks paindub. (Aruandja K. Tamm: Kas siin on puudulik redaktsioon?) Puudulik redaktsioon on konventsioonis.

Härra minister tõi andmeid keskmise tööpäeva kohta. Keskmine tööpäev on statistika

kuukirjas mitmesugune: mõnes kohas on selle kestus 9 tundi, teises kohas 8,3 j.n.e., igatahes alade järgi. Seal on üldiselt keskmine tööpäev 8½ tundi. Mis sellesse statistikasse puutub, siis ei ole see täielik. Riiklikudes ettevõtetes on lugu nii, et lastakse 10 tundi tööd teha, aga raamatusse kirjutatakse 8 tundi seal, kus töötatakse tükitöö alusel. Tükitöö alusel töötatakse väga paljudes kohtades ja seal arvestatakse 8 tundi, kuna aga inimesed tegelikult töötavad 9 kuni 10 tundi. Seda arvesse ei võeta. Kui selle arvesse võtame, siis tuleks keskmine tööpäev kaugelt üle 9 tunni. Muidugi on ka tööstuseettevõtteid, kus töötatakse 8 tundi. Need tulevad hästi läbi, isegi paremini, kui teised ettevõtted, kus töölisi nii väga üle koormatakse tööajaga.

Mis konventsiooni ratifitseerimisse puutub, selle kohta tõi minu rühmakaaslane härra Martna andmed ette. Mul on paremad andmed, kui nüüd need olid. Kui teie vaatate, siis näete, et kõik tähtsamad riigid on seda teinud. Mul on praegu 1928. aasta juulikuu andmed, mis rahvasteliit laiali saadab, ja neis on tabel, milles märgitud, mis kuskil maal konventsiooniga on sündinud. Kui seda vaatame, siis leiame, et tolajal olid registreerinud rahvasteliidu ratifitseerimisi Belgia, Bulgaaria, Tshiili, Kreeka, India, Luksemburg, Rumeenia, Tshehhoslovakkia ja Portugal. Kui vaatame seda nimekirja, siis näeme, et Tshehhoslovakkia on uutest riikidest siin hulgas.

Tingimisi ratifitseerinud ja need, kus omandavad ratifitseerimised jõu pärast teatud tähtsuga: Austria, Prantsusmaa, Itaalia ja Läti.

Riik, kus rahvaesindus konventsiooni ratifitseerinud ja seega kinnitatud — Kuuba. Riigid, kus konventsioon ratifitseeritud, kuid kinnitamata: Inglismaa, Argentiina, Brasiilia, Hispaania, Paraguay, ja Uruguay.

Seadused enne konventsiooni maksmas: Bulgaarias, Tshehhoslovakkias, Soomes, Austrias, Inglismaal ja Saksamaal. (Vahelhüüde paremalt poolt: Ja Eestis!) Eestis oli ka, kuid Eestis oli revolutsioonigaegne seadus ja pandi maksmata manifestiga.

Esitatud olid seadused järgmistes riikides: Austria, Hiina, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Läti, Poola, Rumeenia, Lõunaslaavi, Rootsi.

Seadused kas ratifitseerimisel või väljatöötamisel Inglismaal, Argentiinas, Boliivias, Brasiilias. Seadused pärast ratifitseerimist maksmata pandud: Belgias, Tshiilis, Kreekas, Indias.

Nagu näete, on nimekirjas nimetatud ka Poola riik, kus majanduslikud olud pole sugugi paremad kui meil. Ja ei ole ühtki riiki, kus

oleks see seadus tagasi lükatud. Muidugi ei saa seda konventsiooni maksmata panna igal alal, sest igal alal ei saa läbi viia kindlaid töötunde. Võtame näiteks ministri või Riigikogu liikme töö, seda ei saa normeerida 8 tunniga, vahel peab töötama 12 tundi, vahel isegi 24. (Aruandja K. Tamm: Välismaal seltsimehed rääkisid teist keelt.) Muidugi mõista räägivad teist keelt, aga mina räägin oma Eesti keelt.

Kaheksatunniline tööpäev ei ole ainult teadusmeeste poolt põhjendatud ja üles leitud, vaid selle on omaks tunnustanud terve teadlik töölisklass. Muidugi, rumalakesi võib ka tööliste keskel olla, kes leiavad, et kaheksatunniline tööpäev ei ole põhjendatud, kuid see on väike arv, ja sellega üldse arvestada niisuguse küsimuse otsustamisel, kus kindel alus ja kus oma kindlad põhjendused, ei saa. See töölisti raskemasse seisukorda ei pane. Sest kui tööliste tervist kaitstakse, võib ta kauemat aega elada, ja nagu arvustik näitab, elavad töölistid tööpäeva lühendamisel kauemat aega, ja siis saab ta kauemat aega oma perekonna eest hoolitseda. Tööline ei ela ainult enese, vaid oma perekonna jaoks, ja mida kauem ta oma perekonna toitjaks jääb, seda parem on see ka perekonnale. Teiseks peab ta siis kauem vastu elule ja ei jää nii varakult invaliidiks. Aga peale selle on vastuvaidlematu tõde, et tööpäeva lühendamine ei vähenda tööpalku, vaid palkade vähenemisele on mõjunud ületunnitöö, tööaja pikendamine. Kuigi alguses see mõte näib võõras olema, on tegelikult asi ikkagi nii. Kus on liiga pikk tööpäev, seal langeb ka tööpalk alla.

Mis nüüd puutub rkl. Pesur'i etteheitesse, siis on arusaadav, et niisuguste väidetega sealtpoolt tullakse. Pikemalt nende juures peatuda ei maksa. Mina juba tähendasin, et seadus anti omalaljal välja, ja valitsus pani ta maksmata selle manifestiga, kus ta ütles selgel sõnal, et kaheksatunniline tööpäev kaubanduses ja tööstuses hakkab uuesti maksmata. Sotsialistid ei ole aga kunagi enamuses olnud, ja sellepärast need etteheited, nagu ei oleks nad oma enamusega seda maksmata pannud, langevad ära. Ja meie riigi alguspäevil oli lugu nii, et sel ajal ei olnud veel traditsioone, kuidas seadust välja anda, siis ei osatud seadust välja anda. Meie tööstusliku tööaja seaduses leiame terve rea küsimusi, mida oleks pidanud kindlamini otsustama. Aga tolal ajal oli veel küsitav üldse meie vabariik. Sellepärast arvestati sellega, et niisuguseid seadusi võib pärastpoole põhjalikumalt välja töötada. Kuid peab tähendama, et tööaja seadust välja töötada ei ole sugugi nii kerge. Peab tundma õppima teiste riikide seadusi. Vaatame näiteks Venemaa sotsiaal-

kindlustamise seadust, kui mitu korda on seda muudetud, kogu süsteem ümber korraldatud. Nii et, ma tähendan veel kord, seadust töökaitse alal teha ei ole kerge. Ja meil tolal ajal, mil seadus kokku seati, leidis vaevalt inimesi, kes oleksid tundnud teiste riikide ja teiste maade töökaitse seadusi. Pole ju meil sel alal kuigipalju kirjandust. Praegu on rahvasteliit varustatud sarnase kirjandusega, mida ka välja saadetakse. Nii oli tolal ajal terve rida põhjusi, ja kõige suuremaks takistuseks oli jõudude vaherkord.

Siin püüti ka seletada, miks ei olevat meie rühmakaaslased valitsuse moodustamisel oma töökava kokku seades tööliste töökaitse küsimust küllalt laialt puudutanud. See ei ole õige. Kuid mis tuleb mõista tööaja seaduse all? Ma usun, seadus koosneb paragrahvidest, mis käsitlevad tööaega, puhkeaega, ületunnitööd j.n.e., mis osaliselt Vene seaduses käsitlevad, kuid mis vananenud. (Vahelhüüe.) Konventsioon ei ole iseenesest midagi. Ma heameelega hääletaksin selle tagasilükkamise poolt, kui teaksin, et homme seadus esitataks. See on ainult põhimõtte küsimus. Kui võtame konventsiooni vastu, jääme endise seisukorra juurde, kuni konventsioon ellu viiakse vastava seadusega. Ma usun, kõik peaksid teadma, missugused tagajärjed konventsioonil on. Muud midagi, kui põhimõtte on otsustatud ja seadusega viiakse ellu. Konventsioon on põhimõtte otsustamine, nii et konventsiooni ei tarvitse otsekohe nimetada kuskil töökavas. Mina ei ole konventsioonidest nii suures lugupidamises, et ma neid eelistaksin.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Johanson, Teie kõne on läbi. Rkl. Kaal annab Teile oma kõneaja edasi.

L. Johanson (stp): Mis puutub teistesse küsimustesse, siis oli seal surmanuhtlus. Surmanuhtlus on praegu kriminaalseadustikus otsustamisel. Kriminaalseadustik hakkab maksmata 1929. a. (Vahelhüüe: 1930. a.) 1930. a. hakkab uus kriminaalseadustik maksmata. Kui praegune Riigikogu otsustab kas jaatavalt või eitavalt surmanuhtluse küsimuse, siis järgmine Riigikogu — missugune see saab, seda ei tea — võib selle ära muuta. Kui meie praegu tõmbame surmanuhtluse maha, võib järgmine Riigikogu selle jällegi üles võtta. Ja kui meie surmanuhtluse kriminaalseadustikku võtame, siis võib järgmine Riigikogu seda küsimust jällegi uuesti otsustada. (Vahelhüüe: Iga seadusega on nõnda.) Ei ole ikka nii. Riigi Teatajas väljakuulutamiseks hakkab seadus maksmata, aga kriminaalseadustik hakkab maksmata aasta ja mõne

kuu pärast. Kriminaalseadustik ei ole akuut-küsimus, vaid seda saab edasi lükata. (Vahelhüüe). Mis elatismiinimumisse puutub, siis on see küsimus, mis käib sõnade alla „palgaloode parandamine ja korraldamine“. Kuidas seda tehakse, siis seal on kaks teed: elatismiinimumi seadus ja kollektiivlepingud. Kui kõike hakatakse punkt-punktilt üles lugema, — ega meie siis koolipoisid ei ole, et aru ei saa.

Kunagi ei ole sotsialistid valitsuses olnud enamuses. Kui nad on valitsuses olnudki, siis on nad seal vähe aega olnud. Aga sotsialistid on siiski järjekindlalt kaitsnud tööliste huve, töölisklass on tunnustanud neid oma erakonnaks, ja praegu on 24% rahvast meie seljataga. Võtku härra Pesur see 24% ära ja tehku siis etteheiteid. Meie seljataga on minevik ja töö, meie töötame järjekindlalt. Ei ole rkl. Pesur ainus, kes on meie kallale tunginud, meil on neid alati olnud, ja on veel tugevamaidki vastaseid olnud kui praegu. Kus on nende töö tagajärg? Mis on nad tööliste võinud anda? Ma pean ütlema: nad on meie juurest üksikud inimesed ära meelitanud, kes pärast tulevad pettumusele ja surmavad iseendid. Mul on kahju neist inimestest. Kes need teisedki meie oludes on, kes tööliste huve peale sotsialistide kaitsevad? Ma olen Tartu inimene, ma olen näinud postiametnikku, kes tegi karjääri sõjaväeametnikuna ja pärast

lasi ühe naisterahva maha. Ta pandi kinni, siis anti armu, ja nüüd loetakse ta töölisklassi tegelaseks. Inimesed, kui neil ei ole küllalt usku enesesse, kui neil ei ole ausust, siis nad tulevad tegema teistele etteheiteid. Nad tahavad näidata, mis teised teevad, aga seni ei ole veel midagi näidatud. Need etteheited, mis rkl. Pesur tegi, on arusaadavad, neid võib veel rohkemgi tulla, aga ega need kunagi midagi ei ütle, ja ega need ka midagi ei otsusta. Kõigepealt peavad ühel töölisteerakonnal olema kindlad põhimõtted ja kindel programm. Meie oleme juba väljaarenenud sotsialistlik erakond ja oleme tunnustatud ka maatöölise erakonnaks. Ma ei tea, kas Teie erakond on ka sotsialistlik?

Mis meie tööd Riigikogus takistanud on see, et on leidunud inimesi, kes katsuvad meie tööd halvata. Ühegi töölisklassi erakonna ülesanne ei ole teiste tööd takistada. Ma võiksin näiteid tuua, kuidas seal teistel puhkudel on talitatud, aga mis sellest üldse kõneleda.

Juhataja **R. Penno**: Ettepanek on tehtud, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **M. Martna**.

Abiesimees **R. Penno**.

Sekretär **M. Juhkam**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

